

ІВАН ВЕТРОВ

8

СВІТЛАНА
МАСЛОВСЬКА

9

Фотовиставка “Збройні Сили України”

Євген БУКЕТ
Фото Дмитра ЧАЛОГО

3 липня в інформаційному агентстві “Укрінформ” відкрилася фотовиставка “Збройні Сили України”. Подія відбувається в межах загальнонаціонального проекту “Нескорена Нація. Національно-визвольна війна України проти Росії (2013–2023)”.

На виставці – 36 фотоколажів, що представляють усі підрозділи Збройних Сил України (Сухопутні війська, Повітряні сили, Військово-морські сили, Десантно-штурмові війська, Сили спеціальних операцій, Сили територіальної оборони). Відвідувачі інформагенції можуть побачити зброю Перемоги, а також фото Президента України, Верховного Головнокомандувача ЗСУ Володимира Зеленського, Головнокомандувача ЗСУ Валерія Залужного, всіх командувачів підрозділів ЗСУ та архівні світліни, починаючи від Євромайдану і Революції Гідності, коли, на переконання авторів проекту, розпочинався сучасний етап російсько-українського протистояння.

– Наближається 500-й день національно-визвольної війни, і українські журналісти продовжують писати історію сучасності. “Укрінформ” як досвідчена масмедійна структура з понад 100-річною історією, яка щодня “випікає” більше 1000 новин, сьогодні є співorganizатором виставки “Збройні Сили України”, до якої було залучено серйозні творчі сили, – сказав, відкриваючи захід, керівник прес-центру “Укрінформу” Сергій Сай-Боднар.

– Ці фотографії розповідають про нашу силу як нації, про нашу здатність підтримувати один одного в найважчі моменти. Ця виставка – втілення нашої поваги та вдячності до всіх чоловіків і жінок, які служать у Збройних Силах України, – зазначив співorganizатор виставки, начальник інформаційного агентства АрміяInform підполковник Віталій Саранцев. – Кожна фотографія тут є не лише творчим вираженням, але й свідчен-

ням про життя, що тече в умовах російсько-української війни. Вона показує всьому світу ціну, яку платить український народ за свою свободу і мир, демонструє те, що захист незалежності потребує жертвості, мужності та відваги.

“Збройні Сили України” – це четверта фотоекспозиція в стінах “Укрінформу”. Раніше в межах проекту “Нескорена Нація. Національно-визвольна війна України проти Росії (2013–2023)” були представлені теми “Воїни світла”, “Незламна Україна” та “росія – держава-терорист”. Уже до Дня захисників і захисниць України планується видання першої частини однойменного фотолітопису, який включатиме матеріали цих фотовиставок.

– Історія Збройних Сил України – це історія української державності, це – велич і звитяга, конкретні справи і збереження цінностей. Українське військо в боротьбі за державність уже понад 1180 років. Створення і розбудова української армії є запорукою вільної і успішної держави. Сьогодні ми вдячні ЗСУ, волонтерам, медикам, всім, хто робить супротив загарбникам, – зазначив у своєму виступі співorganizатор виставки, голова Всеукраїнської правозахисної організації “Меморіал” імені Василя Стуса, народний депутат Степан Кубів. – В умовах самовідданої визвольної боротьби проти московських нападників ми шануємо українські національні військові традиції. Поруч з досвідом руського княжого війська, українського козацтва, ми безперечно пригадуємо бойові традиції ХХ століття – наперед російськими окупантами, ми справді зміцніли як народ і нація.

На цих світлинах ми бачимо, хто сьогодні на вістрі боїв, хто готовий віддати своє життя за майбутнє. Але маємо розу-

міти, що війна розпочалася не 500 днів тому і навіть не 500 років тому, коли за Дніпровськими порогами постала Запорозька Січ. Свобода, яку ми захищали, яку відстоюємо, – ключове поняття, що в усі часи характеризувало і сьогодні характеризує українців. Історія важлива, бо розуміння і пам’ять можуть загубитися і стертися. А те, що фіксується в фотолітописі, який ми бачимо на сьогоднішній виставці, закарбується на багато років. На цих світлинах – козаки сучасності, сотники, отамани й гетьмани. Їхні звання інші, але душі і серця – як у вільних козаків, як у Великих українців. Як і їхні пращури, вони сьогодні хвацько знищують окупантів, нещадні до ворога, дбайливі і вимогливі до себе захисники рідного краю і майбутнього. Перемога близько. Вона буде за українцями – тими, хто захищає добро.

Про те, з чого складатиметься фотолітопис “Нескорена Нація. Національно-визвольна війна України проти Росії (2013–2023)”, розповів співorganizатор проекту, головний редактор юридичного журналу “Право України” Олександр Святоцький. Він зауважив, що фотолітопис розпочинатиметься з подій 21 листопада 2013 року, початку Євромайдану і Революції Гідності.

Автори проекту також анонсували вихід документальної стрічки “Національно-визвольна війна України проти москалів”, озвучить яку “голос Майдану” Євген Нищук, який також завітав на урочисту подію і поділився своїми враженнями про виставку:

– Дуже важливо те, що фотолітопис створюється “по гарячих слідах”. Бо та емоція, ті очі, ті постаті, які не тільки представлені на виставці, а були на попередніх експозиціях – їх ніколи не буде за багато, бо це ті моменти, які дуже жорстоко стирає час, – зауважив Євген Нищук. – Ці світліни – це та реальна фіксація, на якій ми зможемо вибудувати в подальшому наратив української звитяги та українського лицарства для майбутніх поколінь.

ВІКТОР ІЩУК

15

ПЕРЕДПЛАТА—2023

Тижневик “Слово Протівіми” (індекс 30617) можна передплатити у відділеннях “Укрпошти” за допомогою “Каталогу видань України “Преса поштою” на 2023 рік (II півріччя)” з доставкою:

1 міс. – 28,39 грн.

3 міс. – 80,17 грн.

5 міс. – 141,95 грн.

Також можна передплатити нашу газету на сайтах “Укрпошти” <https://peredplata.ukrposhta.ua/> та ДП “Преса” <http://presa.ua/>

Хто відвертає нас від мови перемоги

Як відомо, 28 червня, в День Конституції України, глава держави вніс до Верховної Ради законопроект про статус англійської мови як однієї з мов міжнародного спілкування. Документ передбачає, зокрема, відмову від дубляжу українською в кінотеатрах. Законодавча ініціатива Президента України викликала переважно негативну реакцію в суспільстві. Ось як відреагували представники влади, медіа, громадські організації та діячі.

7 млн грн на рік, що в співвідношенні до тодішнього курсу долара складає 1 млн доларів. Не так багато, скажете ви? Так, але з урахуванням того, що від Держкіно фінансування кіногалузі скоротилося майже до нуля, це не так вже й погано, аби тримати українських митців на плаву.

Пилип Ілленко, экс-голова Держкіно:

— У середньому кожен українець в 2019 році відвідував кінотеатр менше, ніж один раз на два роки. Питання до фахівців: розраховуйте, скільки занять у кінотеатрах знадобиться пересічному українцю для опанування англійської мови, аби відрізнити на слух каліфорнійський діалект від нью-йоркського та насолодитися всією повнотою акторської гри їхніх носіїв, а також скільки українських акторів й звукорежисерів дубляжу помре від голоду за цей самий час?

А ось заголовки деяких публікацій в медіа:

“Держава вперше в світовій історії хоче заборонити дубляж фільмів державною мовою” (Texty.ORG.ua).

“Переплюнув Януковича. Чи розуміє Зеленський, під чим підписався?” (Gazeta.ua).

“Громадянська спільнота “Мова об’єднує” протестує проти ухвалення законопроектів “Про застосування англійської мови в Україні” (Детектор медіа).

“Скорочення дубляжу — порушення Конституції: реакція мовного омбудсмена на законопроект про англійську мову” (Українська правда).

“Субтитрування можна розпочати з “Єдиних новин” — експерти про англійську в кінотеатрах” (Читомо).

“Микита Потураєв: Кіносеанси з українським дубляжем треба зберегти. Законопроект порушує права людей на культурні послуги рідною мовою” (Детектор медіа).

“Володимир В’ятрович: Законопроект про англійську знищить галузь дубляжу і обмежить використання української. Його треба змінити” (Детектор медіа).

“Зеленський хоче заборонити українську мову в кінотеатрах?” (Sundries).

“Закон про англійську мову — антиконституційне дикунство”, — спільнота “Мова об’єднує” про відмову від українського дублювання в кіно” (Цензор.НЕТ).

“Чи знищить законопроект Зеленського український дубляж: реакція суспільства” (Суспільне. Культура).

Тим часом з’явилося роз’яснення законопроектів “Про застосування англійської мови в Україні”, зокрема пункту про показ англійського кіно лише в оригіналі. Український дубляж у кінотеатрах не скорочуватимуть, адже це обмежило б права громадян.

Про це в телемарафоні “Єдині новини” заявила заступниця голови комітету Верховної Ради з питань гуманітарної та інформаційної політики **Євгенія Кравчук**. Вона наголосила, що законопроект лише задає напрям руху, документ потребує доопрацювання.

Отже, під тиском громадськості влада “включила задній хід”. Уже не вперше і не востаннє. Стежмо, чим закінчиться оте доопрацювання...

Матеріал підготував **Igor ЗОЦ**

Уповноважений із захисту державної мови **Тарас Кремень** заявив, що звуження сфери застосування української є неприпустимим, оскільки порушує Конституцію України.

“Будь-які посягання на юридичний статус української мови як державної на території України неприпустимі, оскільки порушують конституційний устрій держави, загрожують національній безпеці та самому існуванню державності України”. Про це йдеться в історичному рішенні Конституційного Суду України від 14 липня 2021 року про визнання конституційним Закону України “Про забезпечення функціонування української мови як державної”, — наводить слова уповноваженого прес-служба урядовця.

Пан Кремень додав, що на сьогодні незрозуміло, чи може титрування повністю замінити дубляж, бо кожен українець має право на інформацію державною мовою. Відсутність дубляжу може порушити права українців, оскільки в Конституції закріплено, що громадяни не зобов’язані знати іншу мову, крім державної.

“Не забувайте, що в закладах загальної середньої освіти наші діти вивчають дві іноземні мови, але це не означає, що застосування української мови у всіх сферах суспільного життя на території України може бути обмежене. Наголошую ще раз: є рішення КСУ і єдина державною залишається українська”, — зазначив Т. Кремень.

Однією з перших відреагувала на законопроект громадська спільнота “Мова об’єднує” і попередила про наслідки. Наводимо фрагмент заяви:

“Активісти спільноти “Мова об’єднує” нагадують, що відповідно до Конституції України (ч. 2 ст. 10) “Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України”.

Натомість законопроект 9432 передбачає можливість зменшення обов’язкової частки програм українською мовою на телебаченні через внесення змін до закону “Про медіа” і, що найбурливіше, викладає українську мову з кінотеатрів.

Законопроект забороняє (!) показ у кінотеатрах англійськомовних фільмів, дубльованих українською мовою. Вони можуть демонструватися лише англійською мовою з українськими субтитрами.

“Оскільки англійськомовні фільми становлять ліву частку всіх фільмів в українському кінопрокаті, реалізація цієї норми призведе до катастрофічних наслідків”, — застерігають громадські активісти.

Негативні наслідки ухвалення законопроектів у нинішній редакції:

- По-перше, українська мова майже повністю зникне з кінотеатрів. Упродовж багатьох років демонстрування популярних фільмів у чудовому українському дублюванні було потужним чинником долучення до української мови мешканців русифікованих міст. І тепер, коли перехід людей на українську мову важливий, як ніколи, цей чинник просто знищується.

- По-друге, знищується українське кінодублювання як галузь.

- По-третє, буде завдано удару по кінотеатрах через різке падіння відвідуваності. Адже більшість глядачів ходить у кіно, щоб насолодитися переглядом фільму, а не

для вивчення мов чи читання субтитрів.

- По-четверте, величезна кількість глядачів, позбавлених можливості дивитися фільми українською мовою, просто дивитиметься їх у російськомовному дубляжі в інтернеті.

“Взагалі заборона демонстрування фільмів українською мовою в Україні є антиконституційним дикунством. Таке не може робити демократична влада суверенної держави. Востаннє знищити українське кінодублювання і викинути українську мову з кінопрокату намагався Янукович. Українці не допустили цього тоді, не допустять і зараз”, — кажуть активісти.

Діячі української культури висловили свою точку зору переважно в соціальних мережах та в інтернет-виданнях. Наводимо частину з оприлюдненого.

“Дім нашого буття — українська!”

Любов Голота, лауреат Національної премії імені Т. Шевченка, голова редколегії “Слова Просвіти”:

— Якщо кожен із нас президент, як свого часу заявляв Володимир Зеленський, — то мав би сказати, що ще кілька років тому використовував українську лише в дешевих скетчах на тему “подразніть хохла”, а тепер вивчив її і виголошує свої звернення до урядів і народів світу та українців українською; що українську опанували дружина, діти й батьки, сім’я спілкується українською, що навіть близьке і далеке оточення заговорило всюди і завжди державною.

Що вже готові укази про вчасне видання нових українських підручників для школи і студентства; що всі дитячі бібліотеки буде відновлено і укомплектовано українською та перекладною літературою для дітей; що галузеві, наукові, районні та міські бібліотеки працюватимуть у тісній взаємодії з державною програмою книговидавництва; держава подбає про українську пресу та періодичні наукові й літературно-художні видання, бо писане і друковане слово — здобуток і ознака цивілізації, тож нема чого заганяти сучасного (умовного) Нестора Літописця в “цифру”; що українська мова гідна поваги і вивчення та розповсюдження в світі, а успіх її залежить від українських перемог; що й досі у воюючій Україні існують українофоби, які, маніпулюючи законами, фактично втілюють путінські марення про денацифікацію і їхні “хитровигадані маневри” — ніщо інше, як

приховане просування рузького міра в розорених українських краях.

Що, врешті, кати нашого народу сьогодні жорстоко вбивають тих, хто говорить українською, відмовляється від російського паспорта, тримає українські книжки вдома, в школі, в бібліотеках...

Мова Шекспіра і Маска нам зрозуміла в точному українському перекладі і від цього не виникає почуття неповноцінності у старших і молодших поколінь. Так, “скільки мов ти знаєш, скільки разів ти людина”, але тільки після того, як усвідомив, що “рідна мова — це дім буття”.

Дім нашого буття — українська Україна. Сучасна, демократична.

Так, хай би в усіх кінотеатрах були спеціальні сеанси з фільмами не лише англійською, але й французькою, німецькою, італійською та іншими мовами, але світова фільмотека має бути представлена через озвучення українською мовою, бо, крім всього, це показник рівня нашої цивілізованості...

Кожен із нас — президент, — сказав переможець президентських перегонів В. О. Зеленський. І сьогодні, аплодуючи йому, світ аплодує кожному українському воїну, волонтеру, кожному мешканцеві спалюваних війною українських міст і сіл, які встояли в своїй українськості і відстоювали незалежність держави.

Колись мовою міжнародного спілкування призначили російську — язик, “за то, що им разговаривал Ленин” і не тільки тому: це була мова імперії, мова колонії. Англійська мова не може бути другою державною чи мовою міжнародного спілкування, першою чи другою. Вона, як й інші світові мови, засвоюється людьми, які хочуть нею спілкуватися, навчатися тощо, і це справа індивідуальна.

Держава для своїх потреб має і повинна готувати перекладачів і знавців мов, але не повинна зобов’язувати вивчати цю чи іншу мову громадян, як було з російською.

Зараз, коли світом покотилися мільйони українських біженців з дітьми, їхній досвід свідчить, що кожна країна, яка дає їм прихисток, одразу дбає про залучення біженців до вивчення — ні, не англійської, а власної (державної) — польської, німецької та ін. Словом, мови держави, у якій українці шукають прихистку. Що зобов’язує віддавати дітей у їхньому садочку і школі... Чи робить щось Україна, аби наші діти не забули або й вивчали українську в чужих краях?.. Не чувати, тільки приватно, а це ж українські громадяни!

...В далекому Єгипті старий араб запитав мене мовою, подібною до англійської, звідки я. “Ай ем фром Київ”, — відповіла, жахаючись, що моя англійська на його рівні. “О, Київ! Слава Україні!” — щиро зрадів старий.

Збережімо око відкритість світу до нас, вивчаймо світ, але — не підлаштовуємося під нього — поодинокі чи всією державою.

Володимире Олександровичу!

Ви переконалися, що не кожен з нас президент, бо це звання залежить від ваги відповідальності, від права приймати рішення, які вплинуть на буття народу. Але, коли йдеться про українську мову, жоден законопроект чи указ не викоринить наше право і волю, аби держава Україна розмовляла українською. Бо мова це і є основа отого патріотизму, що вищий за страх смерті. (Гідко, що один з вашої команди, пане Президенте, депутат-багатий Гетьманцев заявив, що між патріотизмом і грошима вибирає гроші. Але дякуємо йому за цинічну відвертість).

Пане Президенте! Важко вгадати, хто саме з радців, міністрів, помічників (їх, різних, багато) — відвертає Вас від остаточного усвідомлення того, що саме українська мова — мова перемоги. Що україноцентричність — єдина сила, яка об’єднує громадян. Підтримуйте українську мову і мова підтримає вас, бо без мови немає нації, а є денацифікація і війна!

Олекса Негребський, режисер дубляжу, український перекладач:

— Про законопроект. Він нічого не означає, це просто бульк у калюжу, його призначення — відвернути увагу від чогось значного, наприклад, яких-небудь тамних переговорів. Законопроект суперечить Законі про кінематографію, закону “Про забезпечення функціонування української мови як державної”, він уже викликав негативний резонанс серед активної частини суспільства і буде відкликаний або забутий.

Сашко Лірник, казкар, сценарист, актор, телеведучий:

— Я боровся за український дубляж з самого початку. Це те, що утримало Україну від поглинання російськомовним монстром.

І, зрештою, зробило нас нацією.

А зараз тишком-нишком “какаяразніца” пробує одним махом знищити український дубляж під маркою “поширення англійської”.

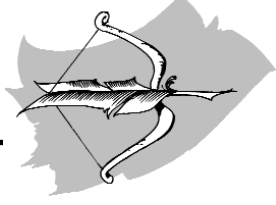
Фактично це призведе до тотальної русифікації. Бо українського дубляжу не буде, зате російського в інтернеті валом.

Гірше московських вошей тільки українські гниди.

Андрій Герасим, письменник, журналіст:

— Українська влада сьогодні фактично пішла на безпрецедентний крок — вона вирішила знищити цілу галузь, яка давала заробіток великій кількості людей, що фактично сьогодні опинилися майже без засобів до існування.

Мова йде про сектор дубляжу. Ні для кого не секрет, що можливість дублювання забезпечувала певним доходом не таку вже й малу частину української кіноіндустрії. Ще у далекому 2010 році, коли український дубляж проходив своє становлення, та й сама кіномережа була зовсім не такою розгалуженою як зараз, українські актори мали змогу заробляти

Лучше бить англійізованою, ніж українізованою... або *Quid quid latine dictum sit, altum videtur*

Ірина ФАРИОН,
доктор філологічних наук,
професор

У День Конституції, 28 червня 2023 року Президент України Володимир Зеленський подав до Верховної Ради законопроект “Про застосування англійської мови в Україні”, яким передбачено офіційно закріпити статус англійської мови як однієї з мов міжнародного спілкування в Україні, що суперечить законів “Про функціонування української мови як державної” (2019), де зазначено, що “Українська мова як єдина державна мова виконує функції мови міжнародного спілкування, є гарантією захисту прав людини для кожного українського громадянина незалежно від його етнічного походження, а також є фактором єдності і національної безпеки України” (ст. 1, п. 8).

Пропонований законопроект повною мірою демонтує державний статус української мови в трьох основних царинах суспільного життя: в офіційно-діловій, себто службовій (ст. 3, 5), освітній (ст. 8), культурній (ст. 9, п. 4).

1. В офіційно-діловій царині (ст. 3, 5) обов’язкове володіння англійською мовою встановлено щодо 8-х категорій державних посадовців, зокрема державної служби категорії “А”. У цьому приписі нема жадної потреби, позаяк від 2016 року в Законі України “Про державну службу” (ст. 20, п. 2.1.) поряд із державною мовою для посад категорії А державних службовців обов’язковим є “володіння іноземною мовою, яка є однією з офіційних мов Ради Європи”, що цілком вмотивовано і доречно (Закон України “Про державну службу”).

Відтак цей припис в пропонованому законопроекті поширено на державну службу категорій “Б” і “В”, військових офіцерського складу, що проходять військову службу за контрактом; поліціянтів середнього та вищого складу Національної поліції України, посад начальницького складу інших правоохоронних органів; посад начальницького складу служби цивільного захисту; податкові та митні органи, керівників суб’єктів господарювання державного сектору економіки, перелік яких встановлює Кабінет Міністрів України.

Обов’язкове також володіння англійською мовою для прокурорів та голів місцевих державних адміністрацій і їхніх перших заступників і заступників. Крім того, вимогу щодо володіння англій-

ською мовою можуть встановлювати на посади в органах місцевого самоврядування, з огляду на посадові обов’язки з міжнародного співробітництва, що, звісно, не викликає жадних застережень (ст. 3, п. 2).

Поза тим, відповідно до ст. 5, органи державної влади, Автономної Республіки Крим та органи місцевого самоврядування беруть документи від органів місцевого самоврядування іноземних держав та міжнародних організацій, не вимагаючи перекласти їх українською мовою, та ще й на прохання так званого адресата листуються з іноземцями англійською мовою.

Водночас будь-який іноземець чи людина без українського громадянства матиме право вимагати від українських органів влади офіційних відповідей англійською мовою (ст. 5, п. 3). То для кого у нас Українська Держава? Для іноземців?

Щодо підрозділів екстреної (замість невідкладної) допомоги населенню (ст. 6) та під час перетину державного кордону України (ст. 7), то для іноземців та осіб без громадянства також пропонують англійську мову і “мову, прийнятну для сторін” – безглуздий термін із Закону УРСР “Про мови в Українській РСР” (1989) і перекочований до чинного мовного закону та застосований тепер в органах правопорядку (ст. 16, п. 2), у сфері обслуговування споживачів (ст. 30, п. 3) та охорони здоров’я (ст. 33, п. 2).

Таким способом через англійську мову створюватиметься привілейована владна каста, протиставлена українськомовним низам як людям другого сорту. Відтак більшість московських станів не основними апологетами англійзації, що підтверджує, наприклад, нещодавнє перейменування в Києві торгового центру “Апрель” на April City. Цій касті за англійзацію доплачуватимуть 10% від посадового окладу (ст. 4, п. 4).

Водночас суттєво гальмуватиметься розвиток та вдосконалення офіційно-ділового стилю української мови, до чого ми так довго йшли через фундаментальну працю Валер’яна Підмогильного та Євгена Плужника “Фразеологія ділової мови. Російсько-український фразеологічний словник” (1927 р.), за яку автори заплатили найвищу ціну – розстріл. Щось подібне вже було в часи глобальної церковнослов’янізації, латинізації, полонізації та московізації, що прямим шляхом вело до знищення чи максимального ослаблення української державності та розвитку етнопонаціонального самоусвідомлення.

2. Друга царина англійзації охоплює освіту, про що попередньо детально йдеться в основних освітніх документах “Концептуальні засади державної політики щодо розвитку англійської мови в сфері вищої освіти” (2014) та “Методичні рекомендації щодо забезпечення якісного вивчення, викладання та використання англійської мови в закладах вищої освіти України” (2023).

Як наслідок ухвалених “Концептуальних засад...” (2014), пропонованих “Методичних рекомендацій...” (2023) та низки ін-

ших пропозицій англійська мова здобуває найвищу сходинку престижу, усуваючи державну українську мову з пріоритетної позиції в освітній царині. Англійська, а не українська мова стає перепусткою до кар’єрного зростання викладачів та рейтингу вишів в Україні. Зокрема через запровадження курсів фахових дисциплін англійською мовою, англійської мови за професійним спрямуванням і для академічних цілей.

Очевидно, що належне знання англійської мови забезпечить нам спілкування зі світом та просування наукових ідей, проте саме переломові історичні події є найвищим шансом для нації утвердити свою мову як щит національної ідентичності. Абсолютно хибно в час найбільших можливостей для розвитку української мови, яка щойно виходить з-під московського пресу, потрапити в залежність від іншої мови-монопольста. Поширення англійської мови аж ніяк не має звужити сферу застосування української мови в власній державі і не тільки тому, що українській мові більше ніде розвиватися, як в Україні. Удержавлення і захист української мови в освітній сфері – це національна свідомість та збережена національна ідентичність.

Саме дисбаланс між державною українською мовою та засилам як не російської, то англійської викликає обґрунтовану тривогу про самостійність нашої української перспективи й суб’єктивності України на світовій політичній шахівниці.

Натомість у законопроекті йдеться про “забезпечення обов’язкового використання англійської мови в освітньому процесі для дітей раннього, молодшого та середнього дошкільного віку в закладах дошкільної освіти”, її обов’язкове вивчення для дітей старшого дошкільного віку в закладах дошкільної освіти (ст. 8, п. 1), що абсолютно суперечить психофізіологічним особливостям дітей, що мають спершу опанувати базовий вербальний апарат рідною мовою, а відтак згодом переходити до вивчення чужих мов, аби запобігти змішуван-

ню картин світу.

Виняткове застереження викликає формулювання про “обов’язкове використання англійської мови в освітньому процесі для дітей раннього, молодшого та середнього дошкільного віку”, що означає здійснення процесу виховання дітей чужою і далекою для них мовою. Це безпрецедентна дискримінація українців у власній державі!

3. Третя царина англійзації – культурна (ст. 9). Припустимо, що інформаційні матеріали про культурно-мистецькі та видовищні заходи поряд з державною мовою подаватимуть англійською, але, вважаю, англійський переклад має бути значно меншим кеглем, ніж текст українською мовою.

Найодіозніший припис у цій статті стосується показу англійськомовних іноземних фільмів без ПЕРЕКЛАДУ та з субтитруванням державною мовою (у 2025 р. – 50%, 2026 р. – 75%, 2027 р. – 100%). Тобто нас знову роблять глухонімими, а студії з прекрасного українського дубляжу – безробітними. Багаторічну системну українську працю з озвучення англійськомовних фільмів умент перекреслено новим валуєвським указом, зареєстрованим у День Конституції України. Як тут не згадати латинського прислів’я “*Quid quid latine dictum sit, altum videtur*” – “Все, що сказано латинською, звучить як мудрість”.

Спершу нам насаджували церковнослов’янську, грецьку, латинську, польську, московську мови, тепер англійську. І зазвичай за мовне яничарство ще й платили чи доплачували, що ми й читаємо в пропонованому зако-

нопроекті у прикінцевих положеннях: “Громадянам України у 2025–2027 роках надається грошова допомога на придбання квитків для перегляду таких фільмів у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України”.

Понад то “фінансування вивчення громадянами України англійської мови здійснюється за рахунок коштів державного, місцевого та інших джерел, не заборонених законодавством”, – тобто ми ще й самі платимо за саморуч організовану денацифікацію. Реально, путін не розраховував на таку несподівану підтримку знищення українців фундаментальним засобом “партнерів” – English.

Отже, пропоновану валуєвську снігину слід категорично заблокувати під час розгляду у Верховній Раді або в гіршому варіанті проголошувати мовну капітуляцію готувати до розгляду в Конституційному Суді як антиконституційний закон. Щодо скасування антиконституційних мовних законів маю позитивний досвід, бо саме з моєї ініціативи 28 лютого 2018 року скасовано через КС горезвісний мовний закон Ківалова – Колесніченка.

Лише комплекс меншовартості нашої нації не дозволяє нам відмовитися від цієї мерзеної перспективи – захоплюватися усім чужорідним.

Примітка. Творці цього законопроекту, що є динамітом для державного статусу української мови, виправдують своє мовне угодовство (чи капітуляцію) інтегруванням України до Європи.

То де в Європі англійська, крім Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії, є офіційною чи другою державною (офіційною) мовою? На Мальті де-юре, а також на таких територіях, як Акротирі і Деклія, Гібралтар, Острів Мен та Джерсі та де-факто на території Гернси – останні з яких були колоніями Великої Британії. То ми тепер стаємо першою європейською колонією у XXI ст.?

Усе решта – це країни Африки та Азії і передусім як колишні колонії Великої Британії: серед них Малайзія, Філіппіни, Мальдіви, Сейшельські острови, Папуа-Нова Гвінея, Пакистан, Південна Африка, Кенія, Нігерія, Зімбабве, Намібія, Танзанія, Уганда, Гана, Камерун, Гамбія, Судан та Південного Судану, Малаві, Ліверія, Руанда, Беліза та Сьєрра-Леоне. Її викладання тут обов’язкове, але жителі цих країн, як і раніше, спілкуються між собою рідними мовами.

Відповідно до опитування за 2006 рік, лише 13% громадян ЄС говорять англійською як рідною мовою. Ще 38% громадян ЄС стверджують, що володіють англійською мовою достатньо, щоб розмовляти. Себто загальне охоплення англійською мовою в ЄС становить лише 51%. І це до виходу Великої Британії з ЕС...

То чи є ще більші раби в Європі за “зелену” владу в Україні?

“Мене дратує, — каже Залужний, — коли я чую, що контрнаступ України на сході та півдні країни розпочався повільніше, ніж очікувалося”.

Віктор СКОРИК, оглядач “СП”

На лінії Сватове — Кременна ворог вперто намагався просунути вперед, а далі на південь — від Соледа та Бахмута, від Авдіївки до Мар’їнки, а потім до Вугледара і далі на захід — аж до Дніпра — українське військо проводить напружену і послідовну наступальну роботу, щоб продавити потужну першу лінію оборону ворога, а подекуди — вже й другу лінію окупантів. Це аж тисяча кілометрів фронту. До того ж, треба зважати на потребу дотримання обережності та пильності у протистоянні й на північній ділянці фронту — в районі Куп’янська та Дворічної. Та ще й пильнувати за всіма північними кордонами з Ордою та її васальною Білоруссю, куди переміщається, очевидно, військово-злочинне угруповання “Вагнер” — в таке собі оперативне відрядження, виписане Кремлем після нещодавньої цинічної вистави “бунт”.

Власне, одним із спланованих наслідків цієї вистави є це демонстративне, зрежисоване “вигнання бунтівників” прями-сінько у Білорусь — для створення загрози можливого наступу звідти на північні області України. Небезпеку такого наступу враховує й Головнокомандувач ЗСУ Валерій Залужний, про що свідчать дві його поїздки на Рівненську АЕС. Буде чи не буде звідти наступ, але маємо бути готовими, щоб убезпечитись, а отже, тримати для цього певну кількість резервів, які б нагодились на актуальних фронтах — на півдні та сході, де розгортаються вирішальні події.

Розглянемо трохи детальніше хід подій на всіх фронтах.

За час, що минув від початку переходу до наступальних дій ЗСУ, було звільнено понад 300 кв. км територій. Це значно більше — в разі — від того, що вдалося окупувати ворогу за 6 місяців свого “великого змінного наступлення”, коли по суті його єдиним “величним” трофеєм стало невелике місто Бахмут, де ворог навки втратив щонайменше 30-40 тисяч ординців та ще більше сотні тисяч поранилих — і неабияких, а своїх найкращих формувань на чолі з ПВК “Вагнер”, де окупант витратив мільйони снарядів та згубив сотні одиниць своєї техніки. І ще значно більше ворог втратив за ті ж 6 місяців на інших ділянках фронтів, де він теж не втрачав своїх загарбницьких ілюзій, але там він всюди дістав зразково-показового відкоша.

Але повторю те, на чому я наголошував раніше: на цьому початковому етапі нашої визвольної наступальної літньої кампанії визвольні територіальні здобут-

Зволікати немає часу

Минулий тиждень був часом приблизного динамічного паритету на фронтах, з обопільними контратаками, але переважно — з потенційною, латентною (тобто поки що прихованою, непоміченою більшістю) перевагою українського війська. Крім того, не вся інформація стає відомою швидко на загал. Тому навіть якщо я і маю якісь припущення щодо руху на фронтах на основі власного аналізу та методу ретельної пеленгації відкритих джерел, — з міркувань власної громадянської відповідальності я не оприлюднюю новини, принаймні свіжіші за 48 годин. Тим більше, в нинішній фазі й характері боїв частогусто ті чи інші позиції та контроль над тими чи іншими населеними пунктами можуть мінятися протягом короткого часу — від кількох годин до кількох днів.

ки, хоча і є важливими акціями, але зараз вони далеко не головні. Головною ціллю на сьогодні є формування майбутніх широких наступальних дій, розвідка боями, вичавлювання ворога з найбільш укріпленої передової першої лінії фортифікації, яку він ладнав більш ніж пів року, а також “зачистка” — нищення логістики оборони окупантів. І саме в цих справах, попри весь скепсис і всі труднощі та проблеми, широчинно, відверто, принципово та з фаховою професійністю розповів Головнокомандувач ЗСУ Валерій Залужний в інтерв’ю виданню The Washington Post. Наше військо попри все зробило те, чого від нього при здоровому глузді і обізнаності реальних обставин, ніхто не зміг би: за наявних можливостей за менш ніж чотири тижні наші Збройні Сили в основному подолали першу лінію оборони ворога. Без поспіху, послідовно, за найменш можливих втрат особового складу і техніки.

Валерій Залужний в інтерв’ю прямо заявив, що “для того, аби контрнаступ України проходив швидше, йому потрібно більше різної зброї”, і з боєм зауважив, що “хоча його найбільші західні партнери-колеги ніколи не розпочали б наступ без переваги в повітрі, Україна досі не отримала сучасних винищувачів. Але при тому чомусь очікується, що вона швидко звільнить окуповані території. Літаки F-16 американського виробництва, які нарешті обіцяли нещодавно, навряд чи надійдуть до осені — і це в найкращому випадку”.

Крім того, для успіху наступу ЗСУ потрібно мати більше боеприпасів — навіть не стільки, скільки є у противника, а більше бодай у 2-3 рази, бо наступ вимагає кратно більше снарядів, ніж у тих, хто обороняється. Згадаймо: у минулому, коли орда наступала, вона мала перевагу в боеприпасах у 10 разів! Нам хоча б у 3-4 рази більше, то й наступ був би швидким і менш витратним для життя воїнів та цілісності воєнної техніки.

“Мене дратує, — каже Залужний, — коли я чую, що довгоочікуваний контрнаступ України на сході та півдні країни розпочався повільніше, ніж очікувалося, чую цю думку, яку публічно висловили й західні офіційні особи та військові аналітики, а також президент (хоча Залужний тактовно не озвучив прізвище Зеленський. — Примітка моя)”. Тим не менше, за його словами, “наші війська щодня досягають певного просування вперед — навіть якщо це лише 500 метрів”.

Далі: “Це не шоу, яке весь світ дивиться і на яке робить ставки чи щось таке. Кожен день, кожен метр дається кров’ю”.

“Без повного постачання виконання цих планів взагалі не-

можливе”, — додав він. “Але вони виконуються. Так, можливо, не так швидко, як хотілося б учасникам шоу, спостерігачам, але це їхні проблеми”.

Залужний також наголосив, що власна доктрина сил НАТО, яка, за його словами, у цьому подібна до російської, — вимагає переваги в повітрі перед початком наземних операцій глибокої дії. “А Україна, переходячи до наступальних дій, якої доктрини має дотримуватися?” — риторично запитує він.

“Ніхто не говорить, що завтра ми повинні повністю переозброїтися і отримати 120 літаків, — сказав Залужний. — Чому? Мені не потрібно 120 літаків. Я не збираюся погрожувати всьому світу. Було б достатньо дуже обмеженої кількості. Але вони потрібні. Бо іншого шляху немає. Тому що ворог використовує авіацію іншого покоління. Це все одно, що ми б зараз пішли в наступ з луками та стрілами, і всі сказали б: “Ти що, з глузду з’їхав?!”

Наприкінці інтерв’ю Залужний, відповідаючи на запитання журналіста про врахування ризиків підризу атомної станції та погрозу ядерних ударів з Москви, заявив: “Мене це зовсім не зупиняє”. “Ми робимо свою роботу. Всі ці сигнали чомусь надходять ззовні: “Бійтеся ядерного удару”. Ну що, нам здаватися?”

З приводу цього знаменного інтерв’ю Головнокомандувача і його основних сенсів та наративів я хотів би додати таке.

Часто, у спілкуваннях в мережах і поза ними, люди питають чи обурюються з різних приводів, висловлюють свої помилкові думки-висновки, або й чужі тези та наративи, в тому числі (несвідомо) ті, що поширюють (дуже свідомо) ворожі джерела через широку мережу своїх агентів, пропагандистів, ботів тощо. Ось, наприклад, такі поширені, типові серед багатьох інших:

“А коли американці нарешті ленд-ліз розблокують?”

“Коли ми отримаємо літаки та ракети середньої дальності?”

“Наступ без переваги в повітрі та в артилерії — це “м’ясний штурм”.

Принагідно і відповідно до інтерв’ю Залужного та моїх власних суджень відповім на них:

Ленд-ліз не заблокований. Він не застосовується до цього часу лише тому, що зараз в ньому немає потреби, поки працюють кращі правові інструменти для допомоги Україні — кращі за умовами та безкоштовні для України. Ось для того, аби підтримувати ці інструменти, якщо вони стануть або неможливі, або заблоковані, наприклад, трампістами, і був прийнятий закон про ленд-ліз, зараз він без потреби. Ленд-ліз — платна допомога, з оплатою, хоча й розтягнутою у майбутньому ве-

ликому часі, але все ж платна, принаймні частково.

Щодо того, коли ми отримаємо літаки і високоточні ракети середньої дальності. Для того є свої міркування і є відповідні обставини у наших партнерів, серед яких США є головним партнером. Серед таких міркувань і обставин точно немає зради, а є правильна чи неправильна оцінка стану речей, часові можливості і обмеження таких постачань, врахування загрози — надуманих чи справжніх, які настануть, якщо ті чи інші постачання будуть реалізовані саме у цей час чи взагалі. Звичайно, варто враховувати й геополітичні чинники, внутрішні політичні розклади, готовність суспільної підтримки таких рішень, а також, як це не прикро, зважати на те, що не тільки чинна українська влада та переважна частина нашого суспільства були фактично повністю не готові до такої масштабної війни, але й влада в усіх державах — наших партнерах. І ще менше були готові суспільства і всі світові організації, не були готові промислові військові потужності, неадекватними виявились запаси знярядь для ведення війни на складах, базах і в строю. До війни була готова тільки Московія.

“М’ясний” штурм — це якщо кинуться за наявних обставин у “кавалерійську” атаку і вимагати швидкого і всеохоплюючого наступу негайно і без врахування об’єктивних чинників. Навпаки, попри нетерпіння багатьох і відповідний тиск, мимовільний чи прямий, на штурми, а тим більше “м’ясні”, наше військо не йде, і правильно робить (!), воно буде, за можливості їх уникати й нададі, навіть, якщо всякої техніки було б вдосталь. Бо штурм — це витратна операція для тих, хто штурмує в лоб. Є інші тактики і стратегія ведення наступальних операцій, саме на них і орієнтується сучасна воєнна доктрина — як наших західних партнерів, так і українського війська.

Зволікати з літнім наступом у нас немає часу, бо літо не безкінечне, тому було прийняте рішення розпочинати перші кроки такого наступу зараз, з озброєнням, яке є на цей час. Так, бракує більш-менш сучасних літаків, ще недостатньо артилерії і особливо боеприпасів до неї. Але нині кількість артилерії вже порівнянна з ворожою технікою, а кількість боеприпасів зараз приблизно паритетна з кількістю у противника, причому в переважній більшості якості і техніки, і боеприпасів, їхня технологічна ефективність перевершує ворожі “вундерваффе” і їхні набой до них. Так, цього ще замало, бо для наступу потрібно мати не паритет, а перевагу в кілька разів над тими, хто в обороні, за рівності інших складових ведення бою.

Але, повторююсь, зволікати немає часу, тим більше, що серед тих інших складових ведення бою — на нашому боці вирішальна перевага: це майстерність і навченість сучасним методам ведення бою, зростаючий тактичний і стратегічний вишкіл, а також — і це, певне, найголовніше, — висока моральна перевага наших воїнів, які ведуть бій на своїй землі і прагнуть її звільнити.

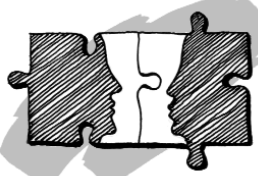
Тепер, хоч побіжно, але пильно пройдемося по всіх фронтах. Там не тихо, як може комусь здаватися. Там йде напружена боротьба і на багатьох ділянках запекла битва.

На Куп’янському та Лиманському напрямках ворог намагається перейти в контратаки. Виходить у них це погано. Але він намагається компенсувати зливою артилерійського вогню по наших позиціях. Тут динаміка близька до стану ремісії. Це може бути оманливим станом, за яким стоять великі плани. У будь-якому разі ворог намагається змусити позначити тут небезпеку для нас і відтягнути частину наших підрозділів з інших гарячих точок фронтів. Але хто їм гарантує, що саме тут не буде головний напрямок удару ЗСУ? Отож.

Навколо Бахмута поступове і регулярне просування нашого війська в останні дні з трьох векторів — західного і особливо північного та південного — настільки налякало ворога, що він був змушений поспіхом сюди перекинути свої резерви з інших ділянок фронтів в чималих обсягах. Тим більше, що й поруч, в районі Соледа наше військо загрозило для ворога просунулось, створюючи реальну небезпеку оперативного наступу у цій агломерації Бахмут — Соледар, що в свою чергу загрожує посипати фронт на великій протяжності — від Авдіївки (де теж є успіхи наших воїнів), Горлівки до Сіверськодонецька, Лисичанська, Кременної, біля дверей якої давно вже чекають своєї нагоди наші визвольні війська.

Далі. На всій протяжності південного фронту наші війська — то там, то тут — перфоруєть оборону окупантів, послідовно, наполегливо і обережно просуваючись вперед — на південь, до морів в перспективі — Чорного та Азовського. Перша лінія оборони, наймогутніша з тих, що ворог тут “наваєв”, в основному вже пройдена. Подекуди бої йдуть на другій лінії і навіть на стикі із третьою, останньою лінією. Де — проки що не скажу. А поки що наше військо, окрім боїв на фронтах, методично, точно і масово руйнує логістику окупаційного бур’яну, що вчепився в нашу землю, сподіваючись вкоренитися. Тож треба добре просапувати, аби незабаром зібрати щедрий урожай наших вільних земель.

На східному березі Дніпра точаться бої за плацдарми — від околиць Голої Пристані до Олешків — до Дач. І особливу небезпеку ворог вбачає саме біля Дач. Ось там наш десант у 70 осіб — ні, не спартанців, куди там спартанців впоратись, — українських воїнів вже кілька днів тримають плацдарм, який ворог вже закидав вогнем, бомбами, ракетами і снарядами і всім, чим тільки могли, а хлопці стоять і тримаються. Вся блогерська рать москвитів вже кілька разів поховала, а їхня

Олена БОНДАРЕНКО

Продовження.
Початок у ч. 20, 23–26 за 2023 р.

Оповідь шоста. “Хочу додому...”

Олена — мама, навчається в Приазовському державному технічному університеті, що в м. Дніпрі

Олександр — тато, металург на “Азовсталі”. Нині — робітник одного із львівських заводів

Володя, 10 років; Ніка, 5 років — діти

Олена:

— Наша квартира була просто біля моря, останній поверх у п’ятиповерхівці, ще й кутова. Ми одразу, не зволікаючи, 24 лютого переїхали до свекрухи на правий берег. За кілька днів пішли з малими на дитячий майданчик. Він такий новенький, ще в політлені, класний, із написом: “По-

Діти: в центрі — Володимир, ліворуч — Ніка

дарунок від Президента”. А біля нього мертві люди лежать, якоюсь тканиною покриті. Не встигли отямитися, як самі потрапили під мінометний вогонь. Ще не знали, що треба падати, побігли. Але всі вціліли. Після того випадку діти місяць не виходили з кімнати.

Одного дня прилетіло в дев’ятиповерхівку поруч. Пожежа поширювалася блискавично, падали цілі прольоти. Будинок перекошило, металеві двері в під’їзді заклинило, люди вибігти не могли, горіли живцем. А ми... стояли у відчаї й не мали як зарадити. Прибули нарешті пожежники, та й вони нічого не вдіяли. Так ті бідолашні й лишилися в будинку...

Росіяни спочатку обстрілювали місто з окупованих територій, потім підійшли з Бердянська, і кільце почало стискатися.

“Азовці” стояли, як скеля. Вони були справжніми профі, постійно тренувались. Як наш сусід: поки дружина гуляє з малим у візочку, він бігає в протигазі. В ТрО теж були молоді, сильні, треновані хлопці. До речі, в ТерОборону пішло дуже багато місцевих чоловіків. Так багато, що зброї, спорядження на всіх не вистачало. Мій чоловік теж пішов. Він хотів на фронт, але не взяли за станом здоров’я.

Я читала, що говорили наші дівчата в попередніх публікаціях, мовляв, ніхто в місті не вірив, що буде ТАКЕ. Це правда, не вірили. Але швидко побачили все на власні очі. 24 лютого близько шостої ранку почався обстріл, а опівдні Східний мікрорайон вже був у суцільних руїнах. 40–60 прильотів...

У перших числах березня не стало світла, тепла, води. Нас жило у свекрушиній квартирі до тринадцяти осіб — родичі мого чоловіка, моя мама і ми. Чоловіка вдома не було днями — шукав їжу, воду. Неподалік було джерело. По воду йшло дванадцятьоро, верталось п’ятеро. Хто вижив — приносив, тож вода була. Я готувала їжу. Стоїш шість годин на вулиці, бачиш — летить. Упадеш, лежиш, пролетіло — встаєш і

Люди з Міста Марії

готуєш далі. Людей зачіпало уламками, а мені якось шастило.

Поруч були продуктові бази, люди все несли звідти. А Сашкова мама сказала, що ми мародерити не підємо, швидше помремо з голоду. Коли стало відомо, що військові відчинили бази, Сашко теж пішов.

Бачила відео: дівчина повзе до супермаркету “Метро” і знімає на телефон — говорить, що лишила двох дітей з бабусею, бо треба дітям щось дати їсти.

Я панічно боялася опинитися в окупації. Хотілося криком кричати, але я не плакала жодного разу, щоб дітей не перелякати. Чому так спокійно говорю про все це жажіття? Знаєте, я так багато бачила, мабуть, сил на емоції вже не лишилися.

...Прагнула чогось досягти. Купили квартиру, тяжко працювали, в усьому собі відмовляли, щоб сплатити кредит. Сплатили, життя налагодилося, почали подорожувати. І от прийшли ці потвори і все у нас відібрали.

Я не можу прийняти цю ситуацію, поки що не можу. Хочеться знову в те життя, як дитині в казку, хоча усвідомлюю, що цього вже не буде.

...Про зв’язок. Якось вимерла на дев’ятий поверх, руку вистромила — є. Визирнути годі — снайпери полюють. Дозвонилася братові, але він не зміг допомогти. Центр іще був наш, а довкола все окуповане, брата без пропуски до міста не пускали. Дізналася, що Україна стоїть, полегшало.

24 березня у дітей підскочила температура. 26-го закінчилися ліки. Зібрала речі і сказала: “Я

пішла”. Вийшли на трасу — я, чоловік, його мама і діти. Зупинилася “Газель” (ГАЗ Соболь, колись купували в росії. — О. Б.), підібрала нас. Дорогою окупанти постійно зупиняли, роздавали чоловіків — вони так з усіма робили.

Дісталися до Бердянська, зняли кімнатку. Тиждень шоранку виходили в поле, чекали на автобус. По біженців мали прибути 50 автобусів, але окупанти їх розвертали. У тому полі зібралось близько двох тисяч людей. Нарешті автобуси приїхали.

Родина

Помістилися всі. Вночі були в Запоріжжі. А за кілька днів я з дітьми поїхала до Львова, де нас зустріла моя кума. Довгенько шукали житло: з Маріуполя, ще й з дітками, не хотіли брати, хоч я й пропонувала заплатити за півроку наперед. Нарешті знайшлася сімейна кімната в гуртожитку. Спочатку не було нічого, бо виїхали буквально в чому стояли. Все брали в “гуманітарці”.

У цій кімнатці я щаслива. Ніка ходить у садочок, Володя — до школи, йому дуже подобається. Чоловік працює на заводі, шомісяця дістає підвищення, він надзвичайно сумлінний. Я не можу піти на роботу, бо садочок працює до пів на п’яту, а бабусь у нас тут немає. Переживаю: а раптом попросять піти з гуртожитку, а знімати квартиру — грошей бракує.

Хотілося б, звичайно, розвиватися, вкорінюватися. Але одна справа, коли знаєш, що нічого не лишилось, і зовсім інша — коли там є дім. Мовляв, от ще трохи — і звільнять місто, повернуся, там розвиватимусь. А зараз — ні-ні, я туди не поїду. Щоб мій син гуляв із дітьми з “юнармії” (російська дитячо-юнацька воєнізована організація. — О. Б.), носив їхній галстук, марширував?

Тут (у Львові. — О. Б.) Володя спілкується з дітьми — вони інші, чемні, і син стає з ними іншим. Та не тільки львів’яни — у гуртожитку є діти й дорослі з Харківщини, Київщини — вони теж інші.

За три роки в Маріуполі у сина змінилося троє вчителів. І всі на нього кричали. У Львові він почав звикати, що на нього не кричать. З’явилося бажання щось робити, аби його погладили по голівці. Любить свою вчительку, питає: “А що ми привеземо з Болгарії для Мирослави Зіновіївни?”.

Я сказала дітям, що вони мають говорити українською. Мене шокує, що й зараз, під час війни, люди не тільки говорять російською, а й у соцмережах її прославляють.

Ви цікавитесь, звідки я так добре (я сказала: “Досконало”. — О. Б.) знаю українську. А я вчилася в українській школі! Всі мої подружки в російських класах, а я — ні. Мама сказала, що буде українська школа — і край. Років до 22-х я з такими помилками писала російською!.

Розповім ще про “освободітелів”. Мій кум вийшов з міста 27 березня, коли в батареях закінчилася вода (люди пили воду з батарей. — О. Б.). Шлях був лише один —

Олена

через росію. Кума забрали у фільтраційний табір. 200 людей — чоловіки, жінки, діти. 19 літрів води на добу — по 200 мілілітрів на людину. У туалет — двічі на день, на яму, під дулами автоматів. Двоє хлопців побігли по воду, не повернулися. Чи вдалося втекти, чи загинули — невідомо...

Фільтрацію повинен був пройти кожний. Щоб випустили, треба було на камеру розповісти, як бандерівці всіх тяжко гнобили і який ти щасливий, що можеш виїхати до росії. Якщо в таборі росіяни з’ясували, що ти за Україну — шукали в соцмережах, що ти там писав. А зв’язку вже не було, і ти не міг нічого видалити. Тоді — фільтраційна тюрма. Що далі — не знає ніхто. Ні серед моїх знайомих, ні серед знайомих моїх знайомих немає жодної людини, яка б повернулася з фільтраційної тюрми.

Мій друг, український активіст, лишився в Маріуполі, не міг покинути тяжко хвору маму. Коли вже виїздили, мусили пройти фільтрацію. Розповідав, що одного його знайомого п’ять годин били струмом, а таксиста, який їх вивозив, примусили 400 разів присідати з вигуком: “Слава советскому союзу!”.

Знайомі розповідали, що “освободітелі” робили поквартирні обшуки. У телефоні в сусідського хлопчика окупанти знайшли знімок убитого російського солдата. Кажуть рідним: “Всьо, прощайтесь, більше ви его не увидите.” І більше не побачили...

Багато хто “перезувся”. Спочатку: “Ну, наши етой русне дадут!”. А потім: “Когда уже етих укров перебьют?”

Безліч приїжджих. Зарплатня продавця в Маріуполі 90 тисяч рублів, у москві — 50 тисяч. Азіатів багато. Сидять, чіпляються до дівчат. Привезли бригаду — платять три тисячі за зміну. Зняли квартиру, бригада пиячить. Як платять, так і працюють.

Відосики знімають з місцевими: “Ой, оні такі бандеровці, такі протівние!” А хто такі бандерівці — жодного уявлення не мають.

Моя шкільна подруга живе в Старобешівському районі Донецької області, який в окупації з 2014 року. У нас тут — про булінг, метелики різні, смайлики. А там — “Мальчик із села Поповка” Маршака: “Не выпускай, боец, винтовки, Пока не отомстиш врагу За кровь, пролітую в Поповке, I за ребьонка на снегу”.

Моя колишня подруга не бачить нічого поганого в такому вихованні. І їй неважливо, що вірш написаний майже 80 років тому. Бо вона переконана, що у нас “в учебниках инструкции с иллюстрациями, как убить русского”. Людини незрозуміло, що з ворогом, який зазіхає на наше, ми й без інструкцій добре даємо собі раду...

*Коли матеріал готувався до друку, Оленка повідомила, що знайшла “роботу своєї мрії” — в цікавому соціальному проєкті.

Сашко із Зеленого Клину загинув під Бахмутом...

Сергій ЛАЩЕНКО,
м. Львів

Коли ще за царя заселявся Зелений Клин, вихідці з суто російських губерній становили там лише 12,5%. Зате з українських губерній було аж 43,4%! А якщо врахувати території зі змішаним населенням – Кубань (3,7%), Воронежчину (3,1%), Курщину (1,8%), Бесарабію (2,7%), то цей відсоток буде ще більшим. Мріяв дослідити, наскільки активно нащадки давніх переселенців воюють нині за Україну. Знав про Юлію Толопу зі Ставропілля (воювала з 2014 року), чув про кількох кубанців та вихідців з Ростовської області. А як же Зелений Клин?

Випадково дізнався про Олександра Пушкаря, який нещодавно загинув під Бахмутом. Народився він у 1976 році в Амурській області, тривалий час жив у Криму, а після його анексії в 2014 році переїхав на Вінниччину. Тож я вирішив побувати в Оратові Вінницької області, звідки Сашко пішов воювати за Україну, де тепер живуть його дружина Олександра і дві доньки.

Коли все вирішують почуття...

Дорога від Білої Церкви до Оратова видалась не надто комфортно: в тісній маршрутці довелося стояти, зігнувшись у три погібелі. Зате встиг вивчити ландшафт, помилуватися пейзажами. Земелька родюча, поля засіяні. Проте дороги майже безлюдні, у селах якщо й помітиш когось, то хіба бабусю на лавочці.

А ось і Оратів. Колись був районним центром, тому тут багато гарних будинків, селище потопає в зелені. Разом із Олександром побували на місцевому цвинтарі. На могилі її чоловіка два прапори – державний і бойовий червоночорний. Важлива деталь, чи не так? Сашко Пушкаря, попри своє походження, спочиває на подільській землі як українець.

Як бачимо, унікальний випадок: українка з Вінниччини у Криму познайомилася з хлопцем, дитинство якого пройшло у Приамур'ї, у західній частині Зеленого Клину. Олександр і Олександра... Двоє людей, яким разом було затишно й тепло. Скільки таких пар, коли все вирішують почуття, а національність має другорядне значення! Але тут найцікавіше те, що згодом і Олександр став справжнім українцем. Цьому сприяло як проживання в древньому подільському Оратові з 2014 року, так і те, що Олександра – українка до мозку кісток. Мало того, що філолог за освітою, так ще й увесь рід у них глибинно український. А в Сашка лише прабабуся була україною з Полтавщини, сам же він носив прізвище вітчима – Барабін. Після одруження вирішив перейти на прізвище дружини – Пушкаря, оскільки про вітчима залишилися негативні спогади. Той часто бив пасинка – все, як у типовій російській глибинці...

Дізнаюся про деякі деталі зна-

йомства: “Я була на третьому курсі університету, коли ми познайомилися, – розповідає Олександра. – Одразу відчула, що дуже йому подобаюся. Із Сашком я почувалася невимушено, адже бачила, що він хороша людина. А от стосовно його світогляду спочатку були певні проблеми. Пригадую, як на набережній Ялти між нами спалахнула “політична” суперечка: він щиро вважав, що за російську мову його можуть побити, а то й зарізати у Львові. Важко було його переконати, що це не так. Прозріння настало лише тоді, коли він пожив на Вінниччині і зрозумів, як влаштована українська нація. Хоча й тут з приводу деяких моментів (скажімо, колядування) спочатку було незрозуміння: “Ты чому ребенка учишь, попроси-

ничеству?” Я пояснила, що колядування – наша давня традиція, і згодом він уже сам чекав колядників. Готовий був усі гроші віддати, аби лиш діти зайшли!”

Як бачимо, походження та емоційний зв'язок із Зеленим Клином мало що вирішували. Скоріше, стосунки з Олександром та народження доньок. Боляче, що навесні 2023 року кривава війна, розв'язана імперією, забрала життя цієї світлої і рідної для багатьох людини. І для сусідів, і для Олександри, і для п'ятнадцятирічної Божени та п'ятилітньої Віки.

Про викладачів, або Хто тримав небо над українським Кримом

Спілкуючись з Олександром,

з приємністю дізнаюся, що в Криму у нас були спільні знайомі. Зокрема викладачка, нині професорка – Світлана Кочерга. “Студенти її трохи повоювалися, – каже Олександра, – бо кожному хотілося мати хорошу оцінку. Але всі визнавали її професіоналізм. Пам'ятаю, як вона казала на заняттях: “Подивіться на карту Криму – ця земля вузьким перешийком зв'язана з Україною... Сам Бог велів йому бути з Україною!” Розповідала і про “розстріляне Відродження”. А якось запропонувала нам вшанувати пам'ять загиблих хвилиною мовчання. До речі, наша група складалася лише з 20 осіб, а в процесі навчання скоротилася до п'ятнадцяти... Але з

них аж четверо стали кандидатами філологічних наук! Це заслуга Світлани Олексіївни, бо вона так викладала”.

“Те саме можна сказати і про Олексія Нирка, – продовжує Олександра. – Я навчалася на українському відділенні, а він викладав гру на бандурі. Я одразу зрозуміла, що це неординарна постать. Олексій Федорович був подвижником відродження кобзарства Кубані і Криму. Застала його вже немолодим, але помітила, що він дуже любив свою справу. Пригадую, як дівчина з Тетієва (Київщина) спеціально їздила в Ялту, щоб вступити до нього на бандуру, саме в його клас. Я відчула в ньому міцний український стрижень. Його мало хвилювало те, що це російськомовний регіон, що люди тут особливі, що не всім подобається українізація... Він знав собі ціну, ефективно робив свою справу, користувався серед студентів високим авторитетом. Мій чоловік, якщо спочатку чогось і не розумів, то принаймні щиро поважав це середовище. Знав, що місцем спілкування патріотичних ялтинських студентів є Музей Лесі Українки...”

Додам від себе: думаю, що певну роль у формуванні світогляду молодих зіграли й такі люди, як Остап Кіндрачук (колеритний вусань із козацьким оселедцем), який, граючи біля моря на бандурі, привчав ялтинців і гостей міста до думки, що козацький інструмент у Криму – це нормально. А ще шляхетний і добрий Володимир Гаврилюк, який, торгуючи сувенірами в центрі Ялти, ніколи не переходив на російську.

Отже, політично нейтральний до певного часу Сашко Барабін сформувався як твердий політичний українець. І що з того, що у нього лише прабабуся була україною? Олександр Пушкаря уже й мислив, як Богдан Хмельницький чи Василь Стус. Він дуже поважав Джохара Дудаєва, йому подобалися слова чеченського генерала про те, що російська імперія зникне тоді, “коли зійде українське сонце”. Високо оцінив і подвиг удмуртського науковця Альберта Разіна, який у 2019 році в центрі Іжевська здійснив акт самоспалення на знак протесту

проти гноблення удмуртської мови. Серед предків Олександра Пушкаря були й удмурти – це точно відомо. Може, тому його так зачепив вчинок Альберта Разіна...

Коли в дім постукала війна

В Олександра Пушкаря не було сумнівів щодо того, чи варто воювати за Україну. Хоча здоров'я мав далеко не ідеальне: часто давалися взнаки побої вітчима, доводилося вживати таблетки від головного болю. Але... Якщо дехто із сусідів казав, що нема чого воювати за донецьких, ми тут ворога зустрінемо, зорганізувавшись у тероборону, то Олександр був категоричним: “Я знаю, що таке “руський мир”... Не варто чекати, коли ворог прийде на Вінниччину”.

А тут йому було що захищати – гарний будинок, сад, город, велика пасіка, а ще ставочок, який вони із сусідами викопали, а перед цим вирубали чагарники, самі насипали греблю”. Розповідаючи це, Олександра на хвилину замовкає, ледь стримуючи хвилювання. “Тепер ні мені, ні донькам за нього не соромно, але якби ви знали, як це боляче – втратити таку людину! І хороший господар, і надійний друг, і чудовий батько. Як його любили донечки! Після його смерті я викинула три торби з російською літературою. Мої доньки читали цією мовою не будуть, адже саме Росія принесла горе в наш дім. Та якби ж лише в наш! На цвинтарі, ви бачили, похований і Василь Ільчук, який загинув під час звільнення острова Зміїного, і ще зовсім юний Андрій Чернолуцький, якому не виповнилося і 22 років... Я помітила, що старші за віком односельці стороняться мене, ніби бояться “заразитися” горем. Зате відчуваю повагу і подяку з боку 16-літніх. Покладаю на них велику надію!”

Зрештою, і моя старша донька, яка після початку війни побувала в Німеччині, тепер заявляє: “Мій тато загинув за Україну, тому я її ніколи не покину”.

Женя деякий час проживала в Берліні, в інтелігентній німецькій родині. Попри всю освіченість, господарі не ро-

зуміли, що врятували світ від фашизму не лише росіяни. У них комплекс вини чомусь перед Росією, але немає розуміння того, що найбільше постраждали Україна та Білорусь! Довелося їм розповідати, що Київська Русь – це наша історія, а не москвинська. І моїй п'ятнадцятирічній дитині вдалося багато чого пояснити. А маленька Віка намалювала на асфальті малюнок із написом: “Україна понад усе!” Ніхто не підказував, це було її особисте рішення”.

Часом ми з сумом говоримо про те, що населення України стрімко скорочується. І навіть якщо родина з Маріуполя, Бахмута чи Северодонецька вижила під час обстрілів, то проживання за кордоном може стати для неї єдиним виходом. Адже рідне місце знищене, коли відбудеться – невідомо...

І ось тут, в Оратові, стоячи біля пасіки Олександра Пушкаря, проходячи біля ставочка, створеного за його активної участі, дивлячись на домашні меблі, виготовлені його руками, я думав: а чому ми повністю відкидаємо біженців зі сходу?..

У 2013 році Олександр їздив на свою малу батьківщину, в Амурську область. Бабусі було понад 80 років, і він хотів із нею попрощатися. Адже вона замінила йому рідну матір, яка випивала і мало цікавилася вихованням сина. Сашко за тиждень перебування там витратив усі свої гроші, бо родичі були постійно голодними... Його двоюрідні брати все винесли з бабусиної хати і все пропили. Близько двох тисяч доларів пішло на поїздку та на подарунки рідним.

У колишнього мешканця Амурської області був шок від Росії. Повернувшись, він казав дружині: “Ти не уявляєш, які там злидні! Там просто неможливо жити... Так влаштована Росія. Я один із мільйона, кому дивом вдалося звідти вибратися”.

Життєва позиція Олександра Пушкаря яскраво свідчила про велику користь, яку принесли Криму такі подвижники, як Олексій Нирка, Світлана Кочерга, Остап Кіндрачук. І, звичайно, студентка Олександра Пушкаря, у яку Сашко закохався з першого погляду...

Фото

із сімейного архіву Пушкаря

“З перших годин нової жакливної фази війни очільник Рівненської “Просвіти” зорганізував волонтерський центр у приміщенні “Просвіти”.

Два ювілеї Рівненської “Просвіти”

У шанованого в нашому краї достойника, освітянина і просвітянина Івана Ветрова цього воєнного літа дві ювілейні дати: 10 років, як просвітяни області обрали його своїм лідером, довіривши найсакровенніше – утвердження, підтримку і розвиток рідної мови, її державотворчої місії – та 60 років від дня його народження.

Переконані, що саме з цією місією прийшов у світ з волинського Полісся цей енергійний життєлюб, патріот з відкритою душею і високий професіонал. Бути серед людей, творити, надихати, шукати одностайності, які повірять, підтримають і підуть поруч, – це заповідь успіхів Івана Ветрова.

Від перших днів української Незалежності він серед освітян – будителів національної свідомості утверджував українську державність, втілював українську національну ідею у шкільництві. І відродив у 1994 році Рівненську українську гімназію – новітній заклад для формування молодого національно свідомого покоління, що став гідним продовжувачем відомого на Волині у 1920–1930-х роках закладу “з українською мовою викладовою”, випускники якого стали відомими громадсько-політичними і культурними діячами, членами ОУН, січовиками Карпатської Січі, воїнами УПА. Першочерговим завданням директор Іван Ветров вважав відродження історичної пам’яті, беручи за приклад педагогів та вихованців довоєнної гімназії, які були активними просвітянами.

Налагодив контакти із понад 50-ма колишніми учнями гімназії, найголовнішу роль серед яких відіграв Феодосій Карпюк, професорами чи членами їхніх родин (Юрій Шумовський, Ераст Гуцуляк, Надія Косміаді та ін.). Матеріали, листування, література, картини посіли почесне місце у створеному музеї історії Рівненської української гімназії, що отримав звання “Народного”. Завдяки особистим контактам із Ерастом Гуцуляком вдалося реалізувати багато проєктів із учнівським та педагогічним колективами відродженої гімназії. У бібліотеку гімназії передано рідкісні видання української діаспори в Канаді та США. Також налагоджено тісну співпрацю з донькою Надією Косміаді. Це стало неціннім внеском у збереження картин її батька – професора РУГ Георгія Косміаді. Завдяки пані Надії картини професора тепер експонуються в гімназії та Рівненському обласному краєзнавчому музеї. Також проведено десятки виставок в Україні і за кордоном.

Очолоюючи обласне управління освіти і науки, працюючи першим проректором Рівненського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, активно впроваджував прогресивні ідеї в освітянський простір Рівненщини. Це й реалізація програм інформатизації, технічних засобів навчання закладів освіти регіону, молодих науковців, підтримки розвитку духовної академії; створення умов та програм для розвитку дітей з особливими потребами; впровадження в школах курсу “Основи християнської етики” (забезпечено усі заклади освіти області підручниками); створення школи кобзарства, інформаційно-освітнього середовища, освітніх округів, громадської ради при управлінні, ради ректорів, наукової ради, малої академії наук учнівської молоді; ініціювання розробки та прийняття першої в Україні “Обласної програми національного виховання учнівської молоді Рівненщини на 2008–2020 роки”.

Іван Васильович – ініціатор і організатор наукових конференцій, круглих столів, творчих зустрічей із залученням письменників, відомих українських діячів, істориків, членів Української Гельсінської спілки, представників наукової еліти інститутів мови, літератури, історії, археографії та джерелознавства Національної академії наук України, Національної академії педагогічних наук України (серед яких Павло Мовчан, Микола Жулинський, Василь Кремень, Станіслав Ніколаєнко, Георгій Філіпчук, Мирослав Маринюк, Ірина Фарион, Віктор Брехуненко, Іван Бех, Валерій Биков, Віктор Олійник, Віктор Андрущенко, Василь Мадзюк, Сергій Максименко, Алла Богуш, св. пам. Михайло Слабошпицький, Дмитро Павличко, Борис Возницький та Іван Юшук), провідних університетів Києва, Львова, Харкова, інших міст України і, звісно, Рівненського державного гуманітарного університету, Національного університету “Острозька академія”, Національного університету водного господарства та природокористування, Київського університету права НАН України, Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені Степана Дем’янука. Ініціатор проведення десяти всеукраїнських конференцій із питань цифровізації освіти, двох всеукраїнських конференцій із питань сталого розвитку. Упроваджував у національну систему освіти набутий досвід завдяки участі у міжнародних проєктах (Польща, Франція, Німеччина, США, Канада, Чехія, Словаччина).

За освітянську діяльність відзначений нагрудними знаками “Відмінник освіти України”, “Василь Сухомлинський”, почесним званням “Заслужений вчитель України”, почесними грамотами, подяками Рівненської обласної адміністрації, Рівненської обласної ради, Міністерства освіти і науки України, Національної академії педагогічних наук України, Інституту модернізації змісту освіти, інших міністерств і відомств, почесним знаком Федерації профспілок України “За розвиток соціального партнерства”.

Підтримуючи добрі традиції Рівненської “Просвіти”, усвідомлюючи час, у якому живемо, очільник вніс новий свіжий струмінь у діяльність громади, яка повірила і довірилася за патріотизм, національний дух, доброзичливість, скромність, порядність, інтелігентність; поринув у просвітянські будні, бо “немає більшого гонору для інтелігентного чоловіка, як берегти свою національну честь і без винагород працювати для свого народу” (Іван Пулюй).

Голова правління глибоко переконаний, що діяльність “Просвіти”, насамперед, державотворча, тому неодноразово ініціював звернення до президентів України, народних депутатів щодо функціонування української мови як державної, скасування закону України “Про засади державної мовної політики” № 5029-ХІ 2012 р. (закон “Ківалова-Колесніченка”), активно доєднався і долучив просвітян до обговорення і внесення пропозицій до Обласної програми розвитку української мови, звернення до Міністерства освіти і науки України проти інтеграції предметів “Українська література” та “Зарубіжна література”; неодноразовий член робочих груп при Комітеті Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій із підготовки проєктів Законів України “Про освіту”, “Про вищу освіту”, проєкту Положення про освітній округ, про післядипломну освіту тощо.

У 2022 році Іваном Ветровим від просвітян Рівненщини було скероване звер-

нення до Міністерства освіти і науки України щодо повернення творів Уласа Самчука до шкільної програми.

За поданням правління “Просвіти” проводилася декомунізація, перейменовано десятки вулиць, зокрема й до 30-річчя Незалежності України встановлено меморіальні дошки борцям за незалежність України у ХХ столітті.

Ураховуючи виклики сьогодення, створив сайт для висвітлення діяльності “Просвіти” (запровадив просвітянські рубрики) та творчих доробків письменників нашого краю. Традиційними стали онлайн-конференції, онлайн-засідання правління “Просвіти” із залученням регіональних осередків, проведення традиційного обласного літературного конкурсу учнівської молоді “Перло многоцінне” та підбиття онлайн-підсумків. За каденції Івана Васильовича поновилися, стала потужною і престижною Просвітянська премія імені Григорія Чубая, яка присуджується щорічно за вагомий особистий внесок у розвиток літератури, мистецтва, освіти, науки, культури Рівненщини до дня народження поета-шістдесятника, нашого земляка Григорія Чубая. З метою виховання поваги до символів України організував обласний конкурс на краще виконання Державного Гімну України та Всеукраїнського конкурсу відеороликів “Чорно-біле кіно” з метою популяризації здорового способу життя українців. Поза межі області вийшли традиційне свято української мови, культури й духовності у Пересопниці.

Рівненська обласна організація Національної спілки письменників України, Рівненська обласна універсальна наукова бібліотека, Рівненський обласний краєзнавчий музей, Рівненський обласний академічний український музично-драматичний театр, Рівненська обласна організація Національної спілки краєзнавців України, Рівненське обласне відділення Національної всеукраїнської музичної спілки є тими союзниками Рівненської “Просвіти”, які з повагою і пошаною визнають обласну просвітянську організацію, авторитетного очільника.

Жодне з урочистих дійств не оминає просвітян і їхнього лідера.

З ініціати Івана Васильовича активувалася співпраця з Рівненською єпархією ПЦУ. Знані і шановані церковні діячі є членами правління “Просвіти”, яке підтримує і сприяє єпархії в переході церков до ПЦУ. Відзначений Благословенними грамотами архієпископа Рівненського і Острозького Іларіона, Патріарха Київського і всієї Руси-України Філарета, митрополита Київського і всієї України Епіфанія, медаллю “За жертвенність і любов до України”, орденами Кирила і Мефодія, Святого Рівноапостольного князя Володимира Великого III ступеня, святого Архистратига Михайла ПЦУ.

Попри свою професійну діяльність директора Рівненського інституту Київського університету права НАН України, Іван Васильович уміє організувати, захопити і залучити однодумців, а ще – молоддь, бо розуміє, що енергія і творчість молодих увіллють ту живу кров, яка потрібна просвітянській справі, аби працювала на державотворчу національну ідею, бо відчуває обов’язок і відповідальність перед майбутнім.

З перших годин нової жакливної фази російсько-української війни очільник Рівненської “Просвіти” зорганізував волонтерський центр у приміщенні “Просвіти”, долучив як членів правління, так і всіх небайдужих просвітян, усвідомлюючи, що “Просвіта” – одна з найстаріших громадських організацій України, створена на патріотичних засадах, має досвід боротьби

за волю й незалежність у складні історичні часи.

Просвітянський волонтерський штаб сприяння обороні України розгорнув широку діяльність щодо задоволення нагальних потреб як військових, так і цивільних у першій допомозі, продуктах харчування, медикаментах, одязі. На фронті відправляли одяг, бронезилети, автівки, прилади нічного бачення, дрони та багато іншого. Організував закупівлю та доставку медикаментів для лікарень Рівного, Центру та Сходу на понад 80 тис. євро. Із перших днів війни Іван Ветров є членом добровольчого формування територіальної громади. Організує та відправляє на фронт усе необхідне. Разом із іншими волонтерами неодноразово доставляв тактичне обладнання та одяг, продукти харчування для потреб територіальної оборони Бучанського району, у постраждалі міста Макарів, Бородянку, Ірпінь, Чернігів, Миколаїв, а через власну сітку волонтерів – у гарячі точки лінії фронту. А перед Великдень зніщовав акцію “Лист солдату: з вірою в перемогу!”. До написання листів долучилися сотні школярів Рівненщини. Війна внесла свої корективи і в зміст дитячих творів двадцятиго ювілейного випуску літературного альманаху “Проріст”, який цьогоріч має піксельний відтінок. “Цей випуск літературного альманаху триматимуть і читатимуть не лише переможці конкурсу “Перло многоцінне”, як установлено традиційно, а й бійці ЗСУ, ті, хто захищає, оберігає, наближає нашу Перемогу і робить усе для того, аби в дитячій війні ХХІ сторіччя було майбутнє”, – так завершує передмову до літературного альманаху Іван Ветров, голова правління Рівненського обласного об’єднання Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка, член ДФТГ, лавреат відзнаки ім. Івана Багряного Фундації ім. Івана Багряного (США) та Всеукраїнського щомісячника “Бористен” за просвітянську діяльність у період російської агресії.

Просвітянський очільник переконаний, що так і буде: “Україна буде повноцінною демократичною державою, об’єднаною національною ідеєю, що ґрунтується на власній гідності, пошануванні культури і духовності українського народу, його коренях і незалежності, історичній правді та українських ідеалах” (цитата із видання “Просвітянське століття Рівненщини”, що увійшло до ТОП-10 у номінації “Коллективний портрет” Всеукраїнського бібліотечного “Біографічного рейтингу – 2018” Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, ініціатором, співавтором та співупорядником якого є І. Ветров разом із Зоєю Ділич; видане за сприяння меценатів та обласної ради). Окрім цього сприяв у виданні десятків творів місцевих краєзнавців та письменників, серед яких “Спадкоємці” Миколи Жулинського, “Ми вище прапор підіймемо” Івана Демянюка, “Скарбничий просвітянського духу” та “Із глибин просвітянського серця: денники Рівненської “Просвіти” Євгенії Глауднової-Борейко, “Літопис Просвіти, народного та фермерського руху” Миколи Вельгуса, “Музейний комплекс Пересопниці. 10 років” Миколи Федоришина, “З Богом у душі, з Україною в серці” Ірини Миськової, “Земляків прекрасні імена” Євгена Шморгуна, “Солоний шлях” Миколи Тимчака, щорічний літературний альманах “Проріст” та інші.

За просвітянську діяльність нагороджений медаллю Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Т. Шевченка “Будівничий України”, медаллю.

Уся просвітянська громада краю думками любові обіймає славног просвітянського ювіляра. З роси та води Вам, Шановний Достойнику!

Попри всі тягарі воєнного лихоліття будьте собою! Держайте, творіть, ведіть! Наснаги до праці на ниві українськості, плідних, світлих, щасливих і мирних років у мирній Україні!

Просвітяни Рівненщини

Світлана МАСЛОВСЬКА,
заступниця голови Чернівецького
обласного об'єднання ВУТ “Просвіта”
ім. Т. Шевченка

Чекати такої бажаної для всіх Перемоги над московитами і наблизити її – дві різні речі. Хтось сидить собі тихенько, дивуючись, як інші, не рахуючись із часом, поспішають волонтерити, аби допомогти нашим захисникам завоювати мир; хтось відкрито каже: не буду нічого робити на війну, бо це обов'язок держави, та й те, що купують, готують, везуть, мовляв, до бійців не доходять... Це своєрідна система виправдання, бо відсидітися легше, ніж перетворити своє життя на суцільні будні

– не для себе, а для тих, хто став щитом для кожного з нас. Хто ціною власного життя спиняє ординців, котрі плондрують міста й села, вбивають мирне населення, змушують покидати місця проживання, знищують цвіт Української нації.

Тому волонтером стала вся Україна! Хіба могла бути остеронь “Просвіта” – найстаріша громадська організація з понад 150-річною історією державотворення – в такий складний для країни час?.. Справжніх просвітян-буковинців не просто болить ця війна. Вони еднаються для підтримки держави та допомоги нашим захисникам всіма можливими методами. Так, Господь нас милує – ми не чуємо вибухів, рашисти не руйнують наші домівки, але руйнується українська душа, бо втрачаємо славних земляків-воjakів, тому й підтримуємо бійців як можемо...

З початку найжорстокішої, після Другої світової, війни Буковинська “Просвіта” мобілізувалася на різні види допомоги.

Жертвуємо і еднаємо!

Тримаючи зв'язок із бригадами – 80-ю десантно-штурмовою, 10-ю гірсько-штурмовою, 93-ю окремою механізованою, 56-ю окремою мотопіхотною та іншими, “Просвіта” взялася за забезпечення воjakів військовими аптечками. Пошили й наповнили понад 500 комплектів. Крім цього, вишукували медикаменти для потреб польових госпіталів і відправляли їх машинами та пересилали через “Нову пошту”. Замовляли за кордоном військові форми, берці, загалом амуніцію, консервовану продукцію. Знайшли газоелектрозварювальників, які виготовляли металеві плити для бронжилетів, а жінки шили плитоноски і “розгужки”, плели маскувальні сітки. Волонтерська організація “Заставнівська волонтерська сотня” щотижня відправляла на фронт тонни смаколиків з домашньої печі разом із запчастинами для автомобілів, придбаними тепловізорами, “буржуйками”, окопними свічками, необхідним одягом тощо.

Але, спілкуючись із захисниками, розуміли, що цього мало, що є потреби на війні набагато серйозніші – автомобілі та дрони. Останні – свого роду зброя, адже сучасну війну так і називають – війна дронів. Якщо ми її не виграємо, Україна втрапить незалежність, Боже, борони! Тож нині – всі зусилля на найнеобхідніше! Авто – теж той матеріал, на жаль, розхідний, бо ворог стереже мобільність наших воjakів і машини разом із зброєю та солдатами нищить по страшній силі! Безумовно, збирати гроші в населення на ці потреби – не так просто. Люди видихалися, зарплати й пенсії – мізерні, шукати кошти стає дедалі складніше!

Але, на щастя, допомогли наші колеги, патріоти, однодумці – Товариство української мови з м. Чикаго (США), очолюване Вірою Боднарук, наша славна діаспора. Завдяки їм та небадужим просвітянам Буковини, у тому числі священникам ПЦУ Зас-

тавнівщини, ми придбали 10 автомобілів, 4 дрони, 9 приладів нічного бачення, закупували запасні частини до військової техніки, шини до машин, 50 комплектів військового одягу, продукти харчування, засоби гігієни і відправляли в різні точки бойових передових позицій війни.

Звісно, не менш важливою є інформаційна війна, яку ми до повномасштабного вторгнення програвали московії. Це ж треба було таку високу ціну заплатити – втрачені життя наших Героїв, щоб починати вигравати цю війну, активними учасниками якої є просвітяни. Ми видали журнал “Буковинська Ластівка” національно-патріотичного, воєнного спрямування, розповсюдили у всіх навчальних закладах краю та передали у військові частини. Видали патріотичну художню дитячу книжку Юрія Кушніра “Подвиги “лісового” хлопчика”. Маємо спільний проєкт – товариства “Просвіта” та відомого телеканалу ТВА, назва якого “Війна з присмаком війни”, коли на “круглих столах” обговорюємо й шукаємо та знаходимо істину в проблемах сьогодення: історії, політики, освіти, культури, економіки, духовності. Один із найбільш потужних – вшанування 230-років з часу народження та 150 – з дня кончини першого митрополита Буковини і Далмації Євгена Гакмана (відбувся в Чернівецькому національному університеті ім. Юрія Федьковича), у якому взяло участь близько 200 учасників (духовенство, викладачі, студенти, вчителі історії краю та учні, просвітяни, громадськість). На зібранні засновано обласну духовно-просвітницьку премію імені Євгена Гакмана.

У нашому тилу теж війна – з церквами московського патріархату, адептами “руського міра”, колаборантами. Точніше – з попами та заклятими прихильниками ворожої церкви тут, на території Буковини. З початку війни 2022 року близько 20 релігійних парафій (14 – на Заставнівщині), які мали московське підпорядкування, влилися в лоно ПЦУ.

На території області, зокрема на За-

ставнівщині, з 2016 року діє військово-вишкільний табір “Добринівці”, де ветерани російсько-української війни та військові, які перебувають у відпустках, ГО “Тактична група 4.5.0”, організують і підготовку молоді і патріотично-спортивні заходи, співорганізаторами яких також є наша “Просвіта”. Першого липня 2023 року відбувся черговий захід – “Стежка Шухевича” – з кубком, заохочувальними призами, знанням історії України, культурно-просвітницькою програмою. Захід зібрав близько 300 учасників.

Ми не забуваємо про внутрішньо-переміщених осіб (ВПО), котрі, втрапивши все через напад рашистів, приїхали на Буковину і живуть тут ось уже майже півтора року. Українізація! Таку мету поставили перед собою просвітяни краю. У День вишиванки, на Великдень, у Міжнародний день рідної мови, День поезії, День Незалежності, День Українського козацтва, УПА, Захисника України, День української писемності та мови – “Просвіта” організувала для ВПО різні пізнавальні, україноцентричні та україномовні заходи і ця робота триває й досі. Бо ще не всі переселенці навчилися розмовляти солов'їною. Та прогрес очевидний!

Це праця не одного дня, непросто всім, але найважче нашим незламним воїнам, за яких ми молимося, яких чекаємо вдома... Ми проводимо й навідуємося до поранених у госпіталі, лікарні чи вдома, допомагаємо тим, хто сьогодні на передовій і віримо, якщо кожен, буквально кожен, працюватиме на Перемогу – посилює, щоденно, щогодинно – тоді й здійсниться одна-єдина на всіх мрія, коли ми вигукнемо на весь світ: “Ми це зробили! Ми звільнили Україну! Слава Україні! Слава ЗСУ! Слава Героям!”

Марія ГУЦОЛ,
голова Івано-Франківського міського
об'єднання ВУТ “Просвіта”

У музеї народної шани Тараса Шевченка Народного дому “Просвіта” м. Івано-Франківська захід з нагоди відзначення Дня Конституції України проводився не вперше. Щоправда, диспут-зустріч науковців із молоддю міста на тему “Конституція України, права і обов'язки молодого покоління, реалії воєнного стану” вперше відбувся у форматі зустрічі науковців і молоді навчальних закладів різного рівня акредитації Івано-Франківська.

Коротко про саму зустріч. Кожний наш захід розпочинаємо з Божого благословення. І ця подія не стала винятком: її благословив заступник голови Івано-Франківського об'єднання ВУТ “Просвіта” о. Орест Путько.

Відрядно, що на диспуті були присутні представники влади, відомі науковці з усіх ВНЗ, учні та вчителі багатьох ліцеїв міста: **Степан Волковецький** – голова Івано-Франківського обласного об'єднання ВУТ “Просвіта”, депутат ВРУ I–II скликань, колишній посол України в Грузії та Азербайджані, почесний громадянин міста Івано-Франківська; **Ігор Кінаш** – заступник голови Департаменту інтеграції громад, внутрішньої політики та роботи з внутрішньо переміщеними особами ІФТГ; **Вадим Созоник** – заступник голови Івано-Франківської обласної державної адміністрації; **Олег Вівчаренко** – доктор юридичних наук, професор Юридичного інституту Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаніка; **Олег Андрухів** – доктор

Конституція в реаліях війни

юридичних наук, професор, проректор університету Короля Данила; **Олег Малярчук** – доктор історичних наук, професор ІФНТУНГ та інші.

Дискусія розпочалася з ознайомлення з Конституцією України, з акценту на її значенні як Основного Закону країни. Учасники заглибилися в ключові принципи: утвердження України як суверенної та демократичної держави, захист основних прав людини. Говорили й про обмеження прав, спричинене воєнним станом.

Розмова торкнулась і актуальної теми війни в Україні.

Під час заходу присутні брали участь у вдумливих дебатах, ставили критичні запитання та ділилися результатами своїх досліджень, пов'язаних із Конституцією України та війною. Обмін думками сприяв глибшому розумінню складнощів у цих темах і дозволив ширше поглянути на виклики, з якими стикається Україна.

У кожному виступі відчувалася віра в необхідність дотримання Основного Закону України. Адже саме Конституція закріплює ключові права та обов'язки кожного громадянина. Норми Конституції, їхнє суворе дотримання в умовах воєнного

стану гарантують існування України як правової держави. Особливо змістовними були виступи студентів і ліцеїстів Івано-Франківська. Українська молодь чітко розуміє важливість Конституції. Це запорука незалежності, орієнтир на європейську інтеграцію. Конституція кожної держави – надважливий документ, який доводить значущість верховенства права, закону й порядку. В Україні – війна... Вона забирає та обмежує нас багато в чому. Основне – право на життя!

Ухвалення народом свого головного закону знаменує народження вільної держави. Тож нехай ця дата в календарі не буде для нас порожнім звуком і кожен із громадян з гідністю скаже, що ми справді маємо ту країну, на яку заслуговуємо. Щоб якнайшвидше була наша Перемога! Нехай наша держава Україна залишається незалежною і могутньою. Нехай на жовтих полях досягає врожай радості, а блакитне небо ніколи не бачить диму від ракет і “шахедів”.

Висловлюємо слова вдячності організаторам заходу Наталії Синиці, Михайлові Січці та Ользі Бойчук. Дякуємо всім науковцям нашого міста за активну участь і співпрацю з “Просвітою” Івано-Франківська, а також ректорам: **Миколі Рожку**, ректору Івано-Франківського національного медичного університету; **Ігорю Цепенді**, ректору Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаніка; **Ігорю Чудіку**, ректору Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу; **Мирославу Луцькому**, ректору Університету Короля Данила.

Микола ТИМОШИК,
доктор філологічних наук,
професор, журналіст

У чому легендарність
цієї книги?

Мабуть, жодному іншому творові митрополита Іларіона (Івана Огієнка) не випала така драматична видавнича доля, яка судилася “Святій Почаївській лаврі”. Після виходу її в світ у Канаді понад 60 літ тому, потрапила в кількох примірниках нелегальним чином на радянську територію, заборонена відразу на три тижні в найвіддаленіші сховища так званих спецфондів.

Не поталанило виданню і в незалежні українські роки. Десятки її примірників, надісланих канадськими українцями до своїх родичів на Тернопілля, були поінквізиторськи спалені саме на території тієї лаври, чесному і правдивому опису історії якої вони були присвячені, – Почаївської...

Про цей дикунський факт, на який тодішня українська влада ніяк не зреагувала, дещо нижче.

Написання цього вершинного твору відбувалося за надзвичайно драматичних життєвських обставин Івана Огієнка. Головніші з-поміж них такі:

- полишення з власної ініціативи посади міністра віровизнань в екзильному уряді УНР під проводом С. Петлюри в Тарнові через незгоду з рішенням уряду поступитися Галичиною;

- безрезультатний пошук постійної роботи у Львові;

- відмова радянського уряду в проханні повернутися в Україну й отримати доступ до праці в створеному Огієнком архіві в Кам'янці-Подільському;

- хвора дружина і фактично голодні троє малих дітей.

У численних перипетіях боротьби за своє виживання і своїх дітей у непевних життєвих обставинах – важливо наголосити ще на трьох визначальних деталях:

- до Почаєва з наміром опрацювати тамтешній архів історії лаври восени 1924 року Огієнко їде пішки і проводить там тижні наполегливих дослідів, там починає писати цю книгу;

- роботу над рукописом продовжує згодом на різних бурхливих поворотах життя: у Холмі, Відні, Лозанні, Женеві, Вінніпезі;

- починає писати “Святую Почаївську лавру”, коли йому було 42 роки, а зміг закінчити цей твір і знайти кошти на видання, коли йому виповнилося... 79 літ.

Отож, від задуму до його втілення минуло майже 40 років. Рівно стільки пішло в нього і на переклад Біблії...

Які змістові
домінанти видання?

- на конкретних архівних матеріалах виясвив сенс існування та ідеологію Почаївської обители більш ніж за сім віків;

- показав, що робив і як жив Почаївський монастир за часів панування на українських просторах різних завойовників – зосібно монголо-татар, поляків, росіян.

- простежив у дії кінцеву мету московських завойовників:

- а) знищення України як окремої нації,

- б) витравлення насиллям та обманом українського духу,

- в) насадження чужої для українців традиції, чужої мови,

- г) пропаганда лютої нетерпимості до всього народного, національного.

У доступній сучасному чита-

Спалена московитами за невпокореність українського духу, заново воскресла

У Києві з благословення Предстоятеля Православної Церкви України Митрополита Київського і всієї України Епіфанія шойно перевидано легендарну книгу – “Фортеця православ'я на Волині Свята Почаївська лавра”.

Рідкісний феноменальний випадок в історії української книги.

Народжена на чужині. Нелегально завезена в Україну. Спалена московитами в самому Почаєві – за мовчазного споглядання влади, вже в українські роки. І вже вдруге перевидана. Щоб витравлювати дух хохла-малороса, щоб остаточно вигнати московських поплічників зі святої обители, щоб стверджувати українську Україну.

Ця книга заслужила на те, щоб її широко презентувати небайдужій українській громаді. Драматична доля її написання і ще драматичніша – побутування на шляху до свого читача багато в чому повчальна, приголомшуюча, знакова для теперішньої тривожної пори.

Видана з благословення Предстоятеля Православної Церкви України Митрополита Київського і всієї України Епіфанія Синодальним видавничо-просвітницьким управлінням ПЦУ. 436 с. Передє слово – предстоятеля ПЦУ Епіфанія. Упорядкування і передмова М. Тимошика.

чеві формі автор описує маловідомі факти про заснування та подальшу розбудову цієї обители. Тут він найперше звертає увагу на тих патріотично налаштованих маєтних краян, хто не пожалів своїх коштів, аби велич і краса зведеного руками українців храмового комплексу вражали не одне покоління прочан з близьких і далеких світів. Така велич, на думку автора, налаштовує кожного на радість відкриття й пізнання почаївських чудес, на відчуття кожним, хто увірвався, оновлювальної й очищувальної сили цих чудес.

Детально описана в книзі історія оновлення й розбудови монастиря в так звану добу Потоцького різко контрастує з низкою інших прокоментованих автором фактів:

- багаторічна руйнівна позиція окремих світських і церковних діячів, яка призводила до поступового знищення у стінах храмів східного обряду;

- збурення життя ченців;

- втягування ченців і прочан у різноманітні акції, які за сутністю своєю були далекими від високого духовного чину святих отців.

Червоною ниткою через усю розповідь проходить ідея подвижництва скромних українських монахів – насельників цієї обители, які, за влучним висловом автора, як ті Божі бджоли, створили багато з того, що є в духовній культурі нашого народу і чим ми можемо пишатися. Найяскравішим уособленням такого подвижництва є життя й праця преподобного Іова Почаївського.

Не обійшов увагою автор і багатолітню та результативну діяльність Почаївської друкарні, роль якої в історії української культури важко переоцінити. Чого вартує, скажімо, епізод виготовлення редакторами й друкарями набірних шрифтів, яких бракувало, із свинцевих плит. Ті плити були зняті... з кривлі Троїцького Собору. Відправивши спеціальну молитовну службу, ченці усвідомлено відважилися на такий крок: покрили бані собору іншим, не менш надійним, матеріалом, а свинцеві плити переплавили заради богоугодної справи – множення слова Божого у своїх нових книжкових шедеврах.

Не обійшов увагою автор і багатолітню та результативну діяльність Почаївської друкарні, роль якої в історії української культури важко переоцінити. Чого вартує, скажімо, епізод виготовлення редакторами й друкарями набірних шрифтів, яких бракувало, із свинцевих плит. Ті плити були зняті... з кривлі Троїцького Собору. Відправивши спеціальну молитовну службу, ченці усвідомлено відважилися на такий крок: покрили бані собору іншим, не менш надійним, матеріалом, а свинцеві плити переплавили заради богоугодної справи – множення слова Божого у своїх нових книжкових шедеврах.

Червоною ниткою через усю розповідь проходить ідея подвижництва скромних українських монахів – насельників цієї обители, які, за влучним висловом автора, як ті Божі бджоли, створили багато з того, що є в духовній культурі нашого народу і чим ми можемо пишатися. Найяскравішим уособленням такого подвижництва є життя й праця преподобного Іова Почаївського.

Не обійшов увагою автор і багатолітню та результативну діяльність Почаївської друкарні, роль якої в історії української культури важко переоцінити. Чого вартує, скажімо, епізод виготовлення редакторами й друкарями набірних шрифтів, яких бракувало, із свинцевих плит. Ті плити були зняті... з кривлі Троїцького Собору. Відправивши спеціальну молитовну службу, ченці усвідомлено відважилися на такий крок: покрили бані собору іншим, не менш надійним, матеріалом, а свинцеві плити переплавили заради богоугодної справи – множення слова Божого у своїх нових книжкових шедеврах.

Червоною ниткою через усю розповідь проходить ідея подвижництва скромних українських монахів – насельників цієї обители, які, за влучним висловом автора, як ті Божі бджоли, створили багато з того, що є в духовній культурі нашого народу і чим ми можемо пишатися. Найяскравішим уособленням такого подвижництва є життя й праця преподобного Іова Почаївського.

Червоною ниткою через усю розповідь проходить ідея подвижництва скромних українських монахів – насельників цієї обители, які, за влучним висловом автора, як ті Божі бджоли, створили багато з того, що є в духовній культурі нашого народу і чим ми можемо пишатися. Найяскравішим уособленням такого подвижництва є життя й праця преподобного Іова Почаївського.

Червоною ниткою через усю розповідь проходить ідея подвижництва скромних українських монахів – насельників цієї обители, які, за влучним висловом автора, як ті Божі бджоли, створили багато з того, що є в духовній культурі нашого народу і чим ми можемо пишатися. Найяскравішим уособленням такого подвижництва є життя й праця преподобного Іова Почаївського.

Червоною ниткою через усю розповідь проходить ідея подвижництва скромних українських монахів – насельників цієї обители, які, за влучним висловом автора, як ті Божі бджоли, створили багато з того, що є в духовній культурі нашого народу і чим ми можемо пишатися. Найяскравішим уособленням такого подвижництва є життя й праця преподобного Іова Почаївського.

Червоною ниткою через усю розповідь проходить ідея подвижництва скромних українських монахів – насельників цієї обители, які, за влучним висловом автора, як ті Божі бджоли, створили багато з того, що є в духовній культурі нашого народу і чим ми можемо пишатися. Найяскравішим уособленням такого подвижництва є життя й праця преподобного Іова Почаївського.

Червоною ниткою через усю розповідь проходить ідея подвижництва скромних українських монахів – насельників цієї обители, які, за влучним висловом автора, як ті Божі бджоли, створили багато з того, що є в духовній культурі нашого народу і чим ми можемо пишатися. Найяскравішим уособленням такого подвижництва є життя й праця преподобного Іова Почаївського.

чаві 28 серпня 1933 року.

У цей день українці Волині традиційно відзначали пам'ять преподобного Іова Почаївського. Довкола Почаївської обители від рана зібралось до 20 тисяч людей.

Напевне, цій обставині найбільше радів тодішній митрополит православної церкви в Польщі Діонісій та його численний провід, що з'їхався звідусіль на те свято. Представлений на цю посаду не без участі москви, кореневий росіянин з Мурому напередодні приклав добрих зусиль, щоб позбутися впливів патріотично налаштованого волинського духовенства. Як відомо, на своєму з'їзді 3 жовтня 1921 року в Почаєві духовенство голосно заговорило про необхідність розмосковлення Почаївського лаври, про потребу повернути їй обряди, звичаї і мову старої Української церкви.

Москва зреагувала на той антиросійський випадок жорстко: ініціатор з'їзду митрополит Георгій Ярошевич був убитий у лютому 1923 року, багатьох священників розстрижено і вислано. І ново-призначеному митрополитові Діонісію здавалося, що проукраїнську смуту в обители вдалось вгамувати.

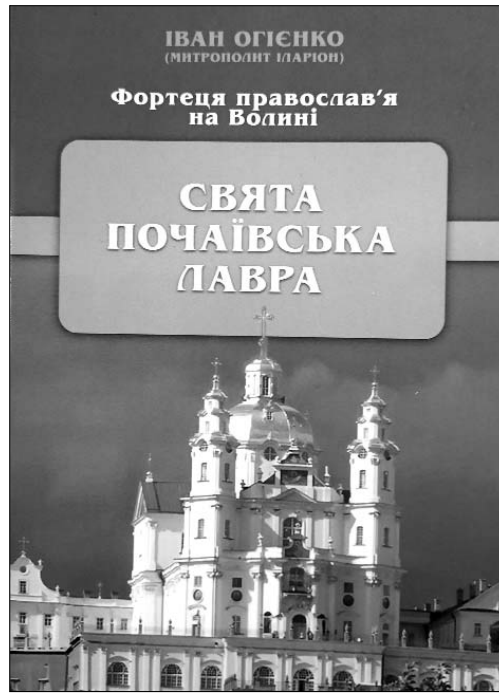
Однак на авансцену тодішнього національного відродження вийшла молода українська інтелігенція. І до того дня підготувалась досить ретельно.

За мить до оживлення дзвонів головної обители, які сповіщали про закінчення урочистої Богослужби, з височенної головної дзвіниці раптом було спущене довжелезне полотнище українського національного прапора. Враз уся лавра стала жовто-синьою, бо сотні українських прапорів і транспарантів ураз замайорили на всьому просторі, заповненому вщерть натовпом, монастирському майдані.

Оторопілі промосковські попи ще більше були заскочені від написів на тих плакатах, слогани з яких дружно скандували українці:

“Діонісій, геть до Москви!”,
“Хочемо Української церкви!”,
“Хочемо української богослужби!”.

Далі на цьому ж майдані почалося народне віче. Посли-волинські до польського сейму, професори, студенти, представники церковних громад – всі говорили про необхідність відмосковлення церкви, про потребу

мати в Почаєві єпископа-українця, про доконечну потребу переведення богослужб у цьому заселеному спредкові українцями краю рідною йому мовою.

Самими виступами не обійшлося. Один із послів зачитує підготовлену наперед петитію до митрополита з вимогами віча. Вона приймається під гучні оплески. Група молоді під звуки оркестру спрямовується з текстом цієї петитії до митрополитичого дому. Митрополит до маніфестантів не вийшов. Прислав свого помічника...

Змальовуючи в деталях цю непересічну подію української історії та її відголоски, Іван Огієнко дає їй таку оцінку: “Це справді був поважний протест проти московства на Волині, а його розвелось тут аж надто багато. Маніфестація відразу захопила всю Волинь і повторилася потім по кількох катаральних містах, але в меншому розмірі. Стало ясно: не хочемо насильного московфільства в церкві! І це було рішуче домагання всієї Волині”.

Описана Огієнком протимосковська народна демонстрація в Почаєві 1933 року безумовно має й дотепер всукраїнське значення. Адже вона переконливо змивала недоброї пам'яті тінь московфільства, якою методично, упродовж віків окутувалася свідомість значної частини українців. На думку автора, тим сміливим виступом організованого українства була виказана воля людей бачити цю свою святиню і всю свою церкву тільки українською.

Як же та вікопомна подія контрастує з тупістю так званої української влади і безхребетністю української інтелігенції, коли на початку 2000-х років московські попи демонстративно палили українська книги! За незначним винятком (місцевий учитель-подвижник, краєзнавець, світлої пам'яті Гаврило Чернихівський) усі тупо мовчали. Боялися президента-бандита...

Яке значення натепер має протимосковська акція в Почаєві 1933 року?

1. Промосковський митрополит Діонісій змушений був покинути Волинь. Керувати волинською православною катедрою

був присланий з Варшави Олексій Громадський – українець, родом із Холма.

2. Від літа 1933 року в Почаївській лаврі перестали виголошуватися проповіді російською мовою; відтоді вони стали українськими.

3. На території Лаври зникли всі написи російською мовою. Урядовою мовою тут стала українська; для Волині був заснований українськомовний журнал “Церква і Народ”.

Український дух під покровом Святої Покрови знову повернувся на Почаївську гору.

Так тривало до вересня 1939 року, доки на Волинь не вступили московські “визволителі”...

Яскрава, переконлива, достойна історія. Однак не пізнана, достойно не поцінована, знехтувана – і владою, й інтелігенцією. Але ж яка суголосна, актуальна нинішня українським реаліям! І могла б стати вже давно взірцевою, гідною наслідування, результативною.

Втім, із запізнілим вороттям нагадає всім нам, в Україні сущим: будьмо в своєму домі господарями, зі своєю волею і сумлінням стверджуємо Українську правду. І Українську за духом і сутністю Церкву!

Сумління чесного й патріотично налаштованого дослідника й богослова митрополита Іларіона (Івана Огієнка) створило велич за обсягом і глибиною за аргументованістю розповіді твір, головною ідеєю якого стала незламність духу українського народу, вірність вірі своїх батьків, готовність і вміння кращих представників цього народу боронити свої національні святині. Такою національною духовною святинєю українців стала Свята Почаївська гора. Насельники цієї обители немало зробили для спасіння Української церкви і української душі. Тому вистражданий у глибині серця за багато літ поневірянь на чужині твір митрополит Іларіон завершує на такій високій публіцистичній ноті:

“Сімсот літ існує Почаївський монастир як фортеця православ'я на Волині, сімсот літ він – душа українського народу. Сімсот літ він – головна святиня Волині, яку любить і шанує не тільки народ волинської землі, але й народ усієї України. Це все накладає на нас великі обов'язки до своєї віковичної святині. Такі ж самі обов'язки і Святої Почаївської гори до свого рідного українського народу”.

Саме з обов'язку перед цією святинєю і своїм народом митрополит Іларіон писав протягом багатьох літ свій твір. Саме з такого обов'язку Фондація імені митрополита Іларіона (Огієнка) спільно з видавництвом ПЦУ повертає його українському читачеві і цю драматичну і переломну пору ствердження українського в Україні.

Плугатар і сівач на ниві українського відродження

Андрій Михайлович Грабенко (Конощенко) (13 жовтня 1857 року – 30 червня 1932 року)

Олег ОЛЕКСЮК,
голова Херсонського обласного об'єднання ВУТ "Просвіта" ім. Т. Шевченка, заслужений працівник культури України

Знаний український просвітянин, відомий громадський і політичний діяч, полковник армії УНР Володимир Кедровський у нарисі "Обриси минулого" про Андрія Грабенка і йому подібних пише так: "Вони були немов ті плугатарі, що глибоко і старанно орали національну ниву та засівали її зерном, з якого мала вирости прекрасна, обновлена українська нація". Про таких, як він, не хочуть нагадувати ті, яким кісткою в горлі стає українське відродження, яким українські пісні та українська мова є найголовнішими ворогами. Пропоную зануритись до часів становлення спроби відродити українську державність. І в цьому нам допоможе біографія яскравого і талановитого просвітянина, тихого і послідовного провідника українського відродження, одного з перших державних службовців Української Народної Республіки на Херсонщині, музиканта і художника, поета і журналіста Андрія Михайловича Грабенка (Конощенко).

Це він залишив в арсеналі своїх видань окрім численних патріотичних статей та віршів ще й збірки українських народних пісень з нотами, які вийшли друком 1900 року, 1902 року та 1906 року. Це він був одним із засновників, а згодом і головою херсонської української громади, до якої входили відомі діячі національно-культурного відродження. Разом з ним брав участь у виданні белетристичного збірника "Степ" (Херсон – С.-Петербург, 1886).

Народився Андрій Михайлович Грабенко 13 жовтня 1857 року в с. Обознівка Бобринського повіту Херсонської губернії Російської імперії (нині – Кропивницький район Кіровоградської області) у родині колишніх селян-кріпаків.

Знаменного 1876 року Андрій Грабенко, маючи за плечима 19 років, закінчив Єлисаветградське земське реальне училище. Саме цього 1876 року по дорозі з Києва до Женеви прибув до Одеси Михайло Драгоманов, що викликало майже явні збори Громади у кількості близько сотні осіб в самому центрі міста Одеси у приміщенні секретаря сільсько-господарського товариства Михайла Петровича Боровського. На цих зборах було вирішено за матеріальною допомогою Одеської Громади видавати за кордоном український політичний журнал. Як ми пам'ятаємо, цей задум одеської Громади разом з Михайлом Драгомановим було успішно реалізовано. І саме в той час окрім Одеського осередку Громади успішно діяв і українофільський гурток у Єлисаветграді, на чолі якого стояв Опанас Іванович Михалевич. У своїх спогадах про перші кроки діяльності єлисаветградського українофільського гуртка згадує у своїх мемуарах О. Рябінін-Склярєвський: "В Єлисаветграді з освічених людей серед інтелігенції більш-менш близької до своєї ідеології Михалевича здибав Пильчикова, Литварова та Стрижевського." Потім до гуртка приєднався Іван Карпович Тобілевич із Бобринця, а також вчителі із сіл Олександр Волошинів та Андрій Грабенко. А 1880 року до гуртка приєднався

бувши учні реальної школи Михайло Василів та Євген Чикаленко. Також 1882 року до гуртка українофілів у Єлисаветграді увійшли активні члени Київської громади Олександр та Софія Русови. Гурток цей активізував культурно-просвітницьку діяльність на теренах Єлисаветградського повіту та поширював нелегальну українську літературу, надруковану за кордоном.

Андрій Грабенко поїхав вчитися до Санкт-Петербургу в гірничому інституті. Через нього та його товаришів Єлисаветградський українофільський гурток мав зв'язок з Парижем, де перебував в еміграції український етнограф Федір Вовк, та з Женевою, де, як ми вже пам'ятаємо, тривалий час перебував Михайло Драгоманов. Через Фінляндію із Парижу та Женеви до Санкт-Петербургу завозилась нелегальна україномовна література, яка потім поширювалась на теренах Херсонської та Київської губерній.

Після арешту 16 липня 1883 року в Катеринославі Софії Русової та 2 серпня 1883 року в Єлисаветграді українофіла Мальваного над гуртком українофілів нависла чорна хмара поліцейного нагляду і відповідних репресивних дій з боку царату. Тож більшість активістів було заслано у найвіддаленіший закуток – у місто Херсон.

Андрій Грабенко, який на той час вже склав іспити і отримав статус народного учителя, далекого 1885 року за участь у громадському українофільському гуртку був висланий з Єлисаветграда до Херсона. Сам Андрій Михайлович про це написав так: "Ми з товаришами-статистиками "волею судиб" опинилися в Херсоні, в місті-закутку, що в ті часи вважали його урядові чинники місцем заслання. Витребувала нас туди губернська земська управа..." Так Андрій Грабенко потрапив у південне містечко Херсон і того ж 1885 року допоміг молодій поетесі Людмилі Василівській (Дніпровій Чайці), яка за три дні написала лібрето до опери "Коза-Дерева", підібрати музику на основі українських народних пісень. Опера вперше була поставлена в Херсоні. Ролі дійових осіб опери виконували талановиті юні херсонці, а му-

зичний супровід грала на фортепіано просвітянка та добрий друг Андрія Михайловича Грабенка, прекрасна вчителька і музика Софія Русова. Вже пізніше в професійній музичній обробці відомого українського композитора Миколи Лисенка опера Дніпровій Чайці "Коза-Дерева" була надрукована в Галичині та Києві.

У 1886 році Андрій Грабенко взяв участь у підготовці та випуску белетристичного збірника "Степ" (Херсон – С.-Петербург, 1886), у 1889 році отримав посаду діловода, а згодом перейшов працювати на посаду секретаря Херсонської губернської земської управи.

Нове ХХ століття Андрій Грабенко зустрів укладеним ним збірником українських народних пісень, куди увійшла перша сотня пісень, покладених Андрієм Михайловичем на ноти для наступних поколінь українців. Пізніше 1902 року ним була видана друга сотня українських народних пісень з нотами, а 1906 року вже третя сотня українських народних пісень з нотами. А ви скільки українських народних пісень зможете заспівати?! Кажуть, що Андрій Грабенко українських народних пісень міг прекрасно артистично заспівати в кількості не менше тисячі. Окрім того Андрій Михайлович мав хобі – займався різьбленням та випалюванням по дереву, навіть інколи вишивав сорочки та серветки. Виставки з його картинами та народно-декоративними виробами мали широкий резонанс.

Як стверджує його сучасник Володимир Кедровський: "Зовнішній вигляд Андрія Михайловича був ніби втіленням образу Тараса Шевченка. Бувало, дививши на портрет Т. Шевченка, написаний Красницьким, і здається, що то з нього маляр писав отой портрет".

Це за фаховою порадою Грабенка в народних школах по селах і передмістях міст Херсонської губернії предмети викладалися материнською мовою, тобто українською. Всі народні бібліотеки та шкільні бібліотеки мали в своїх фондах за рекомендацією Андрія Грабенка "дозволені цензурою" українські книжки.

Своє становище секретаря Андрій Михайлович вживав для того, щоб якнайбільше посад у земстві обсадити свідомими українцями. Так помічником секретаря Губерніальної Управи був відомий український письменник і просвітянин Микола Федорович Чернявський, завідувачем медичного відділу Губерніальної Управи був член українофільського гуртка, український лікар Іван Наумович Козубів, завідувачем статистичного відділу Губерні-

альної управи був чоловік Дніпровій Чайки, відомий український письменник і просвітянин Феофан Олександрович Василівський, а його заступником відомий український просвітянин Іван Степанович Лоначевський, завідувачем ветеринарного відділу Володимир Іванович Сінкевич та ін.. У 1910 році за рекомендацією Андрія Грабенка завідувачем шкільного відділу призначено просвітянина Юрія Васильовича Федорова, а 1911 року завідувачем статистики народної освіти призначено відомого просвітянина Володимира Івановича Кедровського.

"Оші "українофіли" були ти ми українськими діячами, що працювали над відродженням української нації, будили її із забуття, що підводили культурні та наукові підвалини під відбудову української державності", – писав згодом Володимир Кедровський, згадуючи про Андрія Грабенка та його побратимів.

Саме за ініціатииво Володимира Кедровського голова Генерального Секретаріату Центральної Ради Володимир Винниченко запросив до Києва на посаду керівника відділу земських та міських самоврядувань Андрія Грабенка. Але той трохи погостивши у свого давнього друга Євгена Чикаленка толерантно відмовився від високої посади і повернувся до Херсону, де 1919 року посів на посаду голови Херсонської Губерніальної Земської Управи, а секретарем Губерніальної Земської Управи Андрій Грабенко призначив давнього друга Миколу Чернявського. Це були перші українські державні службовці Української Народної Республіки

У 1924 році Андрій Грабенко вийшов на пенсію та усамітвився. Як стверджують автори Вікіпедії: "1927 року Андрій Грабенко був обраний членом Етнографічної комісії АН УРСР. Під час службових відряджень записував фольклорно-пісенні скарби українського народу (переважно на Єлисаветградщині, Київщині, Полтавщині, Одещині та Херсонщині) – записав близько тисячі народних пісень".

Під час репресій патріотична діяльність А. Грабенка не могла пройти поза увагою каральних органів, викликали його на допити по сфабрикованій справі Спільки визволення України у 1929 році разом з М.Чернявським. Літнього хворого чоловіка виселили у господарську будівлю поруч із власною хатою.

Помер Андрій Михайлович Грабенко в Херсоні 30 червня 1932 року. Через рік (15 серпня 1933 року) під час голодомору від туберкульозу легенів помер і його син Олександр (1883 року народження). Його донька Олена (1886 року народження) намагалася боротися з більшовизмом на рідній землі. Була активісткою в бойовій групі есерів Бориса Савінкова. Потім їй вдалося емігрувати до Франції. Трохи пізніше її доля звела з угорським революціонером і літературним критиком Дьйордьєм Лукачем. При народженні той мав ім'я Георг Бернад Левінгер. Його батько був багатим і впливовим банкіром, 1891 року змінив прізвище на Сегеді, а пізніше отримав титул барона фон Лукача. Подальша доля Олени Грабенка та інших дітей Андрія Грабенка невідомі. Як не встановлено і місце поховання орача і сівача українського відродження. Московити старанно зтирали імена українських світочів з пам'яті людської. Навіть в роки незалежності України неспросто було домогтися хоча б елементарного пошанування імен борців за українське відродження Андрія Грабенка та Миколи Чернявського, Володимира Кедровського та Дніпровій Чайки, Дмитра Марковича та Софії Русової, Олеся Гончара та Миколи Куліша.

Заходячи до Храму святої мучениці Олександри, не забудьте тихо помолитися за упокій душі славного сина України, наставника і товариша, відомого українського просвітянина Андрія Грабенка, меморіальна дошка в честь якого зусиллями благодійної ініціатииви "Героїка" та Херсонського осередку Спільки Української Молоді була встановлена на храмі Зосими й Савватія Соловєвських УПЦ КП у Херсоні (мікрорайон Текстильників, вул. Дмитра Марковича, 65).

Парк Шенборна – часовий портал у минулі віки

Тарас ГОЛОВКО
Київ – Свалява – Воєводино

Оминаючи місцеві пансіонати, вибудовані в притапанному для цього регіону архітектурному стилі і рясно розкидані на чималій площі, звернемо увагу на визначну пам'ятку минулого – парк Шенборна, який є окрасою Воєводини і сприймається багатьма як одна з неповторних перлин Срібної Землі.

Ознайомившись зі всіма текстами на розставлених тут і там табличках, які одразу впадають в око туристу, інформуючи його про історію появи парку за часів імператора Священної Римської імперії Карла VI, на жаль, не вдалось дізнатися про головне: чому власне цей самодержець своїм декретом передав у власність влітку 1728 року землі Закарпаття найбагатшій на той час сім'ї на теренах Центральної Європи, а конкретно – архієпископу Лотару Францу фон Шенборну?

Послуговуючись західними джерелами, дізнаюся, що Лотар Франц фон Шенборн-Бухгайм (роки життя: 1655–1729) був архієпископом-курфюрстом Майнца і єпископом Бамберга, мав титул архієпископа Священної Римської імперії. Лотар Франц фон Шенборн відомий тим, що збудував ряд споруд у стилі бароко, як-от палац Вайзенштайн (розташо-

Серед величних Карпатських гір заховалося урочище Воєводино, розташоване в Перечинському районі Закарпатської області приблизно за 40 кілометрів від вузлової залізничної станції Свалява. Туди не ходять рейсові автобуси, тим більше маршрутки, звичні для великих міст України, принаймні автор цих рядків, за час перебування у цьому благодатному місці, не побачив жодної. За прийнятним тарифом можна дістатися легко-виком до Воєводини впродовж години по звивистому гірському серпантину, щоб взимку опинитися на гірськолижному курорті, а влітку – готельно-рекреаційному комплексі.

Кована лавиця з гербом Володимира Великого

ва в'їзної брами, ліворуч і праворуч, встановлено два відповідних макети, а також флагштоки під прапори Австрії й Угорщини. Парком розкидано 22 дерев'яні лави, прикрашені гербами держав, у складі яких перебували землі Закарпаття: Римська імперія, Об'єднання аварів, князівство Велика Моравія, Перше Болгарське царство, Угорське королівство, Галицько-Волинське князівство, князівство Трансильванія, Австрійська імперія, Османська імперія, Угорська республіка 1848 року, Австро-Угорська імперія, Угорська республіка 1918 року з провінцією Верхня Дакія, Гуцульська республіка, Угорська радянська республіка, Чехословацька республіка, Карпатська Україна, Королівство Угорщина, Словачка республіка, Королівство Румунія, колишній СРСР, Україна. Побачивши герб Володимира Великого, викарбуваного у мarmorі на одній з кованих лавиць, що займала почесне перше місце у

ланок у Мукачевому, сім'я Шенборнів заснувала декілька мануфактур, млинів, гуралень та пивоварень, заводів. Крім щоденної роботи, не забували і про відпочинок. Підкоряючись моді на полювання, саме Шенборн-Бухгайм наприкінці XIX століття звів ошатні хорони в урочищі Берегвар неподалік Мукачєва, щоб приймати аристократію зі всієї Європи, ласу до ловів. І як стверджується у різноманітних туристичних путівниках, навіть імператор Австро-Угорської імперії Франц Йосиф I двічі приїжджав на полювання до Закарпаття, захоплюючись неповторною красою навколишньої природи, виявляючи при цьому прихильність до місцевих українців, які, на відміну від поляків й угорців, демонстрували лояльність до габсбурзької монархії. Невипадково в парку Шенборна встановлено дві майстерно виготовлені скульптури: одна в металі – цісарю, що має назву “Імператор на полюванні”, інша у мarmorі – його дружині Єлизаветі Баварській, імператриці Австрії, королеві-консорт Угорщини, відомої під зменшувально-пестливим ім'ям Сісі, яким її нарекли за життя рідні та друзі.

Якщо парк Шенборна спробувати сприйняти як своєрідний портал у часі, то можна уявно заглибитися у глибину віків, аж до Різдва Христового. А допоможе у цій уявній подорожі кризь століття архітектурна споруда – міст Чотирьох Євангелістів, що з'єднує територію парку з Францисканською хресною дорогою Via Dolorosa – Шлях Скорботи, якою, як стверджує Біблія, колись у Старому місті Єрусалиму мав пройти Ісус, несучи над собою хрест і зазнаючи всіляких знущань з боку римських солдатів, які його супроводжували.

Міст зведений у бароковому стилі, де на початку і вкінці архітектурної споруди розміщені чотири скульптурні фігури біблійних пророків – Луки, якому належить авторство третього Євангелія Нового Заповіту і Діяння святих апостолів; Іоанна (Богослова) – улюбленого учня Ісуса Христа; Марка – автора однойменного Євангелія з описом благовіщення та життя Сина Божого; Матвія – відомого також під ім'ям Левія, котрий написав Євангеліє від Матвія арамейською мовою. Вдвляючись у риси облич цих апостолів, деформованих дощами, снігом і температурними коливаннями, незримо починаєш відчувати міс-

тичну силу Спасителя, який свідомо пожертвував власним життям заради людей, викривши у такий спосіб їхню гріховну сутність. Про неї нагадують встановлені обабіч вимощеного дрібним камінням шляху десять вулканічних брил, на яких вибито десять Божих заповідей, праворуч – височіють з певним інтервалом чотирнадцять стай “Хресної дороги”, на стінах яких описано кожну із зупинок Ісуса Христа на гору Голгофу, ніби символізуючи чотирнадцять образів того трагічного ходу.

Прямує дорога до храму Святої великомучениці Катерини, котра за біблійними міфами вважається нареченою Сина Божого, і яка, прийнявши віру Христову, була страчена за наказом римського імператора Максиміана Фракійського. Пам'ять Святої великомучениці Катерини шанується в усьому християнському світі з особливою пошаною і благоговінням. На її честь зводять храми, багато монастирів називають її іменем. А чимало українських жінок носять це богопрослане через святу великомученицю древнє грецьке ім'я – Катерина, “завжди чиста”.

Прогулюючись парком Шенборна, раз-по-раз натрапляєш на цікаві локації, розкидані на цій великій за площею рекреаційній зоні. Чарівною окрасою ареалу є озеро Тур (від етрусського *тур* – вода), на поверхні якого можна побачити дивної краси водяні лінії, гамірних качок різних видів, косяки риб. Посеред озера розташований острів, контури якого відтворюють карту Австро-Угорської імперії періоду її створення 1867 року. На тому місці карти, де знаходилось тодішнє Закарпаття посаджене дерево-сосна, спеціально привезеного з Далмації волонтерами хорватського міста-побратима Тогір. Адже за однією з легенд саме племена білих хорватів населяли дану територію у

Пам'ятник архієпископу Лотару Францу фон Шенборну

VI–X століттях. З берега озера до острова можна дістатися на дерев'яному плоту. Острів складено з 365 брил каміння – за кількістю днів у році і один камінь – 366-й – лежить на причалі. Його доправляють на острів раз на чотири роки, у високосний рік.

Так само викликає інтерес кам'яний млин, споруджений неподалік озера і носить ім'я святого Яна Непомуцького – чеського католицького святого, мученика, священика, генерального вікарія Празького архієпископа, роки життя якого припадають на XIV століття. Саме тоді на цих землях правив Вацлав IV – король Німеччини та Богемії, який кинув у в'язницю Яна Непомуцького за те, що той нібито за однією з версій відмовився видати таємницю сповіді королеви Жофії, яка, напевне, щось приховувала від чоловіка-монарха. Не витримавши тортури, священик помер, а тіло його скинули з мосту у річку Влтаву. Ян Непомуцький вважається небесним покровителем сповідників, а також покровителем Праги і всієї Чехії. Кам'яний млин збудований з каменю, металу та вкритий дерев'яним гонтом – шинглем. Усередині млина є два старовинні жорна, вагою близько півтонни, які так само колись використовували в типових австрійських хойрігерах (винарнях). Жорна обертає двометрове дерев'яне колесо, яке виготовлене з жовтого дерева акації. Вікна ковани з металу, а над центральною вітриною вікна знаходиться бюст Св. Яна Непомуцького, який є покровителем млинарів та мостів.

Заслугує на увагу відвідувачів парку Шенборна і композиція “Земля Франца-Йосифа”. Композиція складається з каміння мандрівників, розкиданого на зеленій галявині. Воно нагадує про острови Землі Франца-Йосифа – архіпелага у Північному Льодовитому океані, відкритого австро-угорською експедицією на чолі з Карлом Вейпрехтом та Юліусом Пайером на вітрильно-паровій шхуні “Адмірал Тегетгофф” 30 серпня 1873 року. З інформативної таблички, встановленої на початку композиції, дізнаємося, що дослідники склали карту цих островів і назвали на честь імперато-

Вхідна брама до парку Шенборна

ваний у Баварії, на півдні Німеччини). Але, як стверджують біографи архієпископа, Шенборн завоював прихильність у тодішнього імператора зовсім не архітектурними шедеврами, а тим більше не наверненням його дружини Єлизавети з протестантизму до католицизму у 1707 році. Шенборн був безпосередньо причетний до обрання Карла VI Австрійським імператором Священної Римської імперії, власноруч коронував його в 1711 році у Франкфуртському соборі. Карл винагородив Лотара Франца за його вірність, давши 100 тис. гульденів, крім того, передав йому у власність замок Паланок з містом Мукачевим у долині річки Латориця і селище Карпати з прилеглими територіями (географічно розташоване не так далеко від нинішнього Воєводини) у закарпатському регіоні.

Парк Шенборна в наші дні розміщений на площі, що займає 12 гектарів. На вході подорожнього зустрічають солдати Інсбрукського піхотного та Дебреценського гусарського полку – бі-

парку Шенборна, відчув гордість за Україну як правонаступницю Київської Русі, яка, незважаючи на соціальні катаклізми, зберегла національні символи, введені в обіг батьками-засновниками українсько державності тисячу років тому, в той час як герби інших державних утворень вже давно лишились на задвірках історії.

Як відомо, після смерті архієпископа Лотара Франца Шенборна п'ять династій Шенборнів упродовж кількох століть розпоряджались земельною власністю у Закарпатті, дарованою Карлом VI засновнику сімейства. Особливо відзначився своєю господарською активністю останній з роду Шенборнів – Євген-Ервін Шенборн-Бухгайм, який на межі позаминулого і минулого століть очолював місцеву домінію, що за всіма ознаками мала вигляд сучасного територіально-виробничого комплексу.

Саме Євгену-Ервіну вдалось підняти на новий рівень сільськогосподарську галузь, промисловість і ремісництво. Приміром, реконструюючи замок Па-

Кам'яний млин святого Яна Непомуцького

Храм Святої великомучениці Катерини

ра Франца Йосифа I. Сенсацією виглядає згадка в інформаційній довідці про вихідця із закарпатського села Вари Юлія Кепеша, лікаря за фахом, який входив до складу експедиції і брав безпосередню участь у відкритті архіпелагу. Після повернення з подорожі був нагороджений орденом Залізної корони III ст. з присудженням титулу лицаря. Віддаючи йому належне, найкращі скульптори-ковалі із Закарпаття створили оригінальні кам'яно-залізні композиції, які нагадують відвідувачам парку Шенборна різноманітні сумки для мандрівників.

Зовсім інше тематичне наповнення має локація з інтригуючою назвою “Сад пекла”, яка викликає дещо мінорні настрої і навіть занепокоєння. Як інформують ландшафтні дизайнери парку, тут можна дізнатися про різні види отруйних рослин, які ростуть в навколишніх закарпатських лісах. Рослинні токсини та отрути можуть міститися як у всій рослині, так і в окремих її частинах: листі, квітах, плодах, насінні, корінні тощо. Назва “Сад пекла” символізує небезпеку, яка може

чатувати на людей та тварин, що не знають про отруйність таких рослин. Адже флора України налічує близько 300 видів токсичних рослин, лише на Закарпатті ростуть майже 180 видів.

Ніби утверджуючи думку, що лише знання і освіченість можуть стати рятувальним колом для людини у небезпечному навколишньому світі може слугувати сквер “Трьох яблук, які змінили світ”, зі смаком спроектований в кінці парку Шенборна. Сквер має форму Всевидячого ока — так звана Промениста Дельта — трикутник з помещеним досередини ока, що є знаком просвіти або принципу свідомості. Три яблука втілюють три символи. Яблуко Єви символізує правду, яка стала надбанням завдяки тому, що змії виніс із саду пекла плід пізнання.

У саду сьогодні росте понад двадцять отруйних і небезпечних рослин Закарпаття, які садівники Воеводина спеціально зібрали і висадили на території парку Шенборна з науково-пізнавальною метою. Яблуко Ісаака Ньютона — символізує науку, здатну відкривати закони природи та до-

помагати людині системно осягнути світ, в якому вона опинилася, вийшовши з едемського саду. Саме цей вчений, якого називали мистиком і тамплієром, мандрівником у часі, заклав основи сучасного природознавства, стояв біля витоків класичної фізики, вперше застосував методику математичного аналізу. Яблуко Стіва Джобса символізує технічний поступ людської цивілізації, який вже не спинити, оскільки в природі людини закладено принцип постійного вдосконалення — як прогресуючого, так і регресуючого. Мабуть, тому дорога, що пролягає поруч зі сквером “Трьох яблук, які змінили світ” символічно розділяється на два напрями, і відвідувач парку Шенборна, як, власне, кожній людині на планеті Земля, потрібно зробити вибір: рухатися в напрямку світла чи темряви.

Оглядаючи цікавинки парку Шенборна, подумав на мить, що цей райський куточок, розташований далеко на заході України, створює ілюзію умиротворення, безтурботності і душевного спокою, в той час як на сході, за тисяча кілометрів звідси, у розпалі повномасштабна війна, що забирала людські життя і завдає колосальних матеріальних збитків. Але ця ілюзія миттєво розчинилася, коли неподалік від імпровізованої Хресної дороги в око впали обриси Саду непереможних.

Рік тому, 22 квітня 2022 року, в Міжнародний день Землі у Воеводині було проведено сімейно-родинний челендж “Посади дерево сім’ї”. Кожен мешканець туристичного селища, а також гості Воеводина обрали для себе саджанці дерев, які їм припали до душі, і разом зі своїми рідними посадили їх в Саду непереможних. На думку організаторів, місія цього глибокого за змістом задуму — знову повернутися у Воеводино вже зі своїми нащадками і показати те щасливе місце, де росте їхнє сімейне дерево. Так Сад непереможних, закладений на території парку Шенборна понад рік тому і де сьогодні зеленіють кілька сотень дерев, став місцем пам’яті і символом згуртованості українців у такий непростий час, що переживає Україна з початком військової агресії пугінської росії.

Хто вони — Чорні запорожці

В Інформаційно-виставковому центрі Музею Майдану в Києві відбулася тематична зустріч із циклу “Історія і сучасність українських військових звитяг”. Цього разу у фокусі уваги були два легендарних військових формування, які поєднує спільна назва: полк Чорних запорожців часів Української Народної Республіки та сучасна 72 окрема механізована бригада імені Чорних Запорожців. Подію організували Український інститут національної пам’яті спільно з Національним музеєм Революції Гідності.

“Між бойовими діями цих двох підрозділів — понад 100 років. Але ворог лишився той же — як і наші предки часів УНР, ми боремося з російською експансією та відстоюємо нашу незалежність. У сучасних бійців інша зброя, інша ситуація. Але дух свободи залишився таким же, а історичний досвід дає розуміння ситуації та реальний шанс пройти ці випробування і поставити в цій історії свою переможну крапку”, — відзначила модераторка заходу, співробітниця відділу популяризаційної роботи УІНП Наталка Позняк-Хоменко.

Про історію і звитягу Чорних запорожців — один із найвідоміших полків кінноти періоду Ук-

підрозділи російських морпів. Про все це розповів на зустрічі командир 3-го взводу другої роти мотопіхотного батальйону 72-ї ОМБр Роман Орищенко, який брав участь у боях за Мошун. Він згадає моменти, які передували російському вторгненню: “Не вірилося до останнього, що буде повномасштабний напад. Але певні сигнали надходили, і ми були готові до відбиття цієї навали. 24 лютого наша бригада розташовувалась навколо Києва. У ніч, коли почався напад, ми піднялись по тривозі — вискочили на вулицю та почувли ракети. Пам’ятаю, як ми спустились по зброю, повантажились і виїхали. Під ранок ми були

раїнської революції 1917–1921 років — розповів кандидат історичних наук, офіцер Центру досліджень воєнної історії Збройних Сил України Михайло Ковальчук: “Чисельність Чорних запорожців була орієнтовно 500 осіб. От в такій чисельності вони ввійшли в історію як найбоекватніша частина армії УНР. Говорячи сучасною мовою, це були штурмові загони, які завжди були попереду і вступали у бій навіть із силами противника, які переважали. У спогадах більшовиків, учасників білого руху та інших ворогів УНР того часу десятиріччями після бою можна було зустріти як виправдання, що їм протистояли “чорношличники”. “Наприкінці 1919 року армія УНР вирушила в Зимовий похід. У спогадах уродженця села Березова Лука Миргородського повіту Полтавщини, командира полку “Чорні запорожці” Петра Дяченка зазначається, що “чорних” було 417 козаків. За майже рік постійних боїв, у 1920-му, Петро Дяченко писав, що полк взяв у полон 2,5 тисячі осіб”, — зауважив історик.

Традиції полку Чорних запорожців продовжує 72 окрема механізована бригада, яка в 2017 році отримала почесне найменування Чорних Запорожців. Відсіч російській агресії бійці бригади дають з 2014 року — тоді вони звільняли Маріуполь, були серед перших оборонців Донецького аеропорту, захищали Авдіївку.

Саме на 72-гу бригаду значною мірою лягла успішна оборона Києва в лютому–березні 2022 року та визволення Київщини від російських окупантів. Нині ж бригада ефективно воює з росіянами на Донецькому напрямку — зокрема, під Вугледаром, де в лютому були розгромлені два елітні

готові зустріти ворога і дати йому відсіч”.

Роман зазначив, що традиції предків надихають, але ще більше надихає розуміння, з яким ворогом маємо справу і що захищаємо.

“Звичайно, війна — це важко. Особливо важко місяцями бути на відстані від родини, від дітей. Але ми знаємо, за що ми воюємо. Ми знаємо: якщо відступимо, по всій Україні буде Буча. Ми це вже бачили і не маємо допустити повторення. А тому ми просто зобов’язані перемогти”, — говорить воїн.

У ході зустрічі з’ясувалася ще одна історична паралель. Командир Чорних запорожців Петро Дяченко народився в 1895 році. Через століття, у 1995-му, народився Герой України Андрій Верхогляд — легендарний комбат, який відзначився і в битві за позицію “Алмаз” під Авдіївкою в 2017 році і в битві за Мошун. На жаль, 22 червня 2022 року Андрій загинув під Світлодарськом. Нині його іменем пропонують назвати одну з вулиць Києва у Печерському районі. Також у Білій Церкві та Броварах є вулиці Чорних Запорожців, обговорюється поява цієї назви серед топонімів Борисполя і Гостомеля.

На зустріч завітали представники історичного товариства “Курінь Чорних запорожців” та інші зацікавлені темою. Вони висловили подяку бійцям, які зберегли Україну і продовжують давати відсіч агресору. Завершилася зустріч символічним виконанням Гімну України.

За матеріалами офіційного сайту Українського інституту національної пам’яті
Фото Національного музею Революції Гідності

Міст Чотирьох Євангелістів

Національно-громадянська сутність поетичного слова

Микола РОЖИК,
м. Львів

У віршах "Мала батьківщина", "Моє рідне поліське село", "Батьку мій, голубе сизий", "Материнська доля", "Мамині айстри", "Не раз я згадую батьків", "Батьківська хата" звучать патріотичні мотиви, зворушлива віра і глибока повага до батьків, рідних й друзів. Роздуми про рідний край, красоти малої батьківщини присутні у багатьох поезіях Миколи Дмитрука і Наталії Остролуцької. Це ті реальності, які виходять за межі осяжного простору і часу. Вони збуджують в уяві хвилюючі картини з прожитого і збереглися в серці на все життя.

"Цвіт садків навесні і жнива спекотні", "все село як родина одна", край поліський чарівний з його щедрою землею, ці дивовижно близькі образи знайшли належне місце в поезіях М. Дмитрука. У кожній хатині — "п'яний запах полину, скошених трав, рідна мова і мамина вишня" та інші образи, які осявають чистотою і національною сутністю людської душі, ставленням до повсякденного буття і поведінкою в житті. Ця своєрідна поетична сповідь викликає добротні почуття, які одухотворяють, бо те, що є в людині, без сумніву, важливіше від того, що "є у людини". "Залишатися людьми завжди", не цуратися Бога — найголовніше поклоніння людського буття. Такі думки притаманні багатьом віршам.

"Мамині айстри", "Спогади про дитинство", "Матері", "Рідна сестра", "Ми були ще такі молоді" та інші твори простими милозвучними словами змальовують образи долесних подій, особисті переживання, втрати за "немало прожитих років", ностальгію за юністю. Посаджена біля хати калина — свідок пережитого і по цей день усміхається до сина і онуків.

Великий українець, волинянин Агатангел Кримський признавався: "Поетіє, супутнице моя". Тільки вона здатна найглибше поєднати вельми корисні знання з великими почуттями і переживаннями: "Прости ж нас, матусю, що ми твої діти // Не зменшили біль і страждання твої". М. Дмитрук прагнув жити так, як батько заповідав: "з добром і любов'ю у серці". Про це він написав у віршах "Не раз я згадую батьків...", "Спогади про дитинство", "Доля дітей і батьків". Пам'ятає материнську любов, науку й настанови "на добру згадку на роки", "працьовитий рід на все життя". Куш калини на рідному обійсті став теплим символом "вічності, добра" й допомагає зберегти відчуття батьківської любові, усталити переконання: там добре, де Батьківщина, де батьківська хата.

Окремі поезії привертають увагу до відрізаних картин дитинства, дитячих років, проведених з батьками, коли доводилося страждати через брак скоринки хліба, і тільки вишні, мов рідні сестри, виручали. Пирого з житнього хліба з вишнями ставали справжнім святом, "райським обідом". Силу поезії ні з чим не зрівняти. Вона розворушує спогади і збуджує роздуми навколо картин прожитого.

У поезіях про історію Волині "Через роки, через віки" оживають символи й обереги — свідки подій повсякденного буття земляків, "як за волю боролись сини", за вільну Україну. Наслідуючи їх героїчний приклад, сьогодні в умовах геноцидної, терористичної російської війни проти України українці жертвують найдорожчим — життям, щоб відстояти честь, гідність і незалежність Батьківщини, разом з усією громадою допомогти тим, хто знаходиться "в бідності, у холоді війни".

У присвяченому українським заробітчанах вірші автор скрушно зауважує: "Чому ми, як птахи, не такі? Покидаємо країну чудову... І не завжди вертаємось додому". У вірші "Доля дітей і батьків" поет висловлює сум за тими, хто виїжджає з України навіть ненадовго, але минають роки, а вони не повертаються, залишаючи батьків сиротами. Ті сподівалися на краще, "роками чекали. Зневірившись, не діждались, біднішими стали".

У віршах "Дві людські долі" і "Олігархічна Україна" йдеться про тих, кому "жити стало важче", хто "десять років платив внески своїй державі", а у підсумку залишився знедоленим. Він добре розуміє становище цих людей і його слова, поетична мова звучать точно і переконливо. Це — щирість перед самим собою і тими, до кого він звертається у цьому світі і часі.

Промовистими є думки М. Дмитрука про долю двох Марій, котрі впродовж сво-

Читацький загал отримав можливість ознайомитися з віршами Миколи Дмитрука і Наталії Остролуцької, вміщеними в одній поетичній збірці "З любов'ю у серці". Поетичний дебют волинських авторів присвячено "найріднішим людям, які допомагають бачити прекрасне" в сучасному світі, котрі жили, плідно працювали і нині сутні на благословенній волинській землі.

го життя, як і чимало українців, були твердо переконані: "якщо хочеш статки мати — треба працювати" і важливо залишатися "людьми завжди", які мають серце і душу добру. Автор у кількох творах, зокрема у вірші "Роздуми про життя" намагався відповісти на соціально складну за своїм змістом життєву проблему й ствердити, що для цього "ніколи не слід втрачати надію, любити життя, бо як бути без надії, що додає нам силу й міць".

Щоб донести до своїх читачів складні переживання, роздуми про насущне, важливі реалії, які відомі М. Дмитрукові, він старався озвучити їх в поетичному слові. "Поете, вмій шукати і чекати", — напоумлювала Ліна Костенко. М. Дмитрук чинив так, щоб вникнути в суть проблеми, бо тоді слова такі приходять, що дозволяють вийти найголовніше під час російської гібридної війни:

Я надіюсь, що все буде добре.

З нами світ весь і правда одна.

Це — перспектива для України в її поступі до новітньої цивілізації, а озвучені в поетичних рядках бажання стануть реальністю буття. Довколишній світ залежить від того, що ми про нього думаємо і як в ньому діємо. Доброта наша може зробити його добрішим, а злість народжує ненависть. Тому так важливо знайти шире і переконливе слово, яке, як молитва, робить людей добротними і буде сильнішим за ворожу лють і злу московську силу.

Микола Дмитрук привертає увагу до складного життя, наголошуючи, що у ньому є місце для надії й добрих сподівань, відкриття шляху до взаєморозуміння у міжлюдських стосунках. У вірші "Шляхи-дороги" він переймається долею земляків, котрі знали, почім кіш лиха, але долали труднощі, не боячись "ні втрат, ані гроз, сміливо попереду йшли", здолавши неймовірні випробування. В Сибіру і тайзі, в холодних полярних ночах вони снили про "рідну землю свою Україну". Автор знаходить слова і вислови, які точно передають його думки і переживання.

Творчість М. Дмитрука, репрезентова-

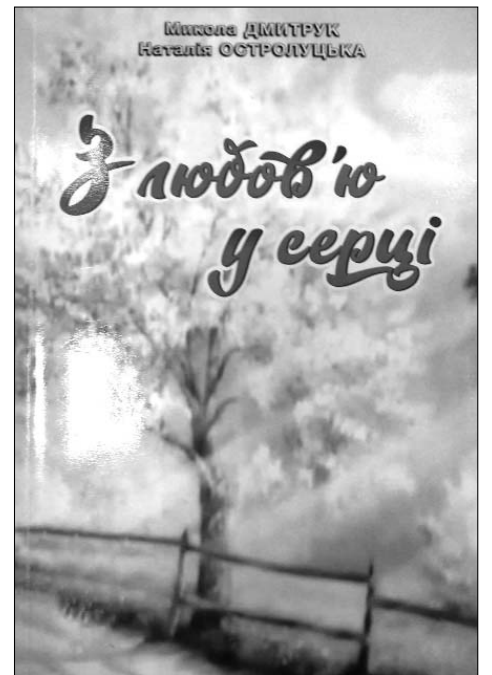
на у збірці, створює позитивний настрій, який в суворих випробуваннях нинішньої російсько-української війни, щоденних клопотах допомагає зберігати впевненість у добротних діях, і незгасну віру в день прийдешній — переможний над кремлівськими загарбниками, не втрачати завзяту "боронити країну свою".

*Знаси, прийде пора, стане краще життя,
Бо ми вірим своїй Україні.*

Не претендуючи на вичерпну оцінку поетичного доробку М. Дмитрука й спираючись на свої читацькі враження і відчуття, доходимо висновку, що його творчий доробок буде цікавим шанувальникам поезії і тому загалу суспільства, який переживає за українську мову, культуру, духовність. Це виразний приклад того, що поетичне слово неможливо заглушити гулом московських гармат і ракет. Воно приносить широкій читацькій аудиторії розуміння вагомості відповідальності за збереження і розвитку національних цінностей, за все, що відбувається в Україні сьогодні.

У віршах Наталії Остролуцької, які, без сумніву, є вагомою частиною збірки, звучить виразна і вічна тема нерозривності долі поколінь, животворності батьківської любові й глибокої шани дітей до найрідніших людей, котрі дарували їм життя. Авторка звертається до всіх: "Тож бережіть своє життя й чуже. // Воно єдине неповторне і прекрасне". Успіх у цьому житті, настрої кожної людини багато в чому залежить від того, які книжки вона читає, до яких думок дослуховується, які вірші і пісні бентежать її душу.

Поезія Н. Остролуцької наповнена теплими і хвилюючими роздумами про рідну Волинь і переживаннями за долю її жителів. Ліричні твори авторки озвучують глибоке пошанування й захоплення звичайним, повсякденним, яке набуває символічності й неповторності на тлі бурхливого сьогодення, коли єднаються "сонце, небо і гроза", а "радість моментів не злічити". Водночас не маємо морального права забувати про те, що живемо в суспільстві, окри- вавленому жорстокою повномасштабною

російською війною проти українського народу, коли полиново-гіркий смуток лежить на душах багатьох українців.

У ліричних віршах "Була рання весна", "Я надіюсь", "Нічого вічного нема" Н. Остролуцька виявляє тонке сприйняття багатогамної особистих переживань сучасників, дивовижне замилування близькими й красотою природи, а також поцінуванням поваги і любові до друзів і близьких. "Світ прекрасний у своїй неідеальності", а "гармонію створюють різні тональності".

Заворожуючі образи й порівняння: "озера в долинах лісу", кольорові миті, ті, які неперевершеним шаям розцвітають для багатьох людей думками про "рідну хату", "безтурботне дитинство":

Як легко йти до батьківської хати.

Привітна рідна хата цілий рік.

Це зворушливе місце, де можна смакувати "радість подарованих хвилин" й згадувати ті секунди, що "додають наснаги жити, щоб невблаганний час ніколи не стер".

У вірші, присвяченому волинському лісу, йдеться про вічні цінності, які супроводжують все життя людини й невіддільні від її буття в цьому "благословенному краї", в заповитому місці — Волині. Проблеми людських душ, вважає Н. Остролуцька, можна розв'язати, подавшись у цей ліс, бо "спокій тут — гармонія і мир", "цінувати треба, що нам Бог дає". В її поезіях живуть дива природи: дерева, трави, безліч дивовижних кольорів й відтінків, весні цвітіння, пташиний спів і щасливі миті відчуття себе краплиною дощу в "божественній природі". На яблунах авторка зауважила "п'ять пальчиків пелюсток", що зібрані в рожевому кулачку" і "простягну- ну зелену гілку-руку". Вона просить в неба "сонця і грозу і вразить всіх не цвітом, а яблуками в осінньому саду".

Творчість Н. Остролуцької підтверджує, що поезія — невичерпна скарбниця людської душі. Той, хто ділиться її багатством, — це небайдужа людина, яка відчуває радість і болю своїх сучасників і прагне зрозуміти їх, допомогти, розрадити і серце любов'ю згірті. У дивовижних чудесах поезії Наталії Остролуцької оживають провісники-проліски, які з'являються тоді, коли "тонко пахне весною в повітрі", яка з нездоланною ніжністю дзвонить: "люди, майте надію, вірте!". Вселити сміливість, сподівання, віру в Перемогу над одвічним ворогом, — що може бути важливішим?!

Висловлені авторами почуття і роздуми про рідну Волинь, про Україну, їхні ліричні вірші, на нашу думку, співзвучні настроєм багатьох українців, зокрема молоді. Ці твори наперекір громаді з жорстокій війні, розв'язаній осатанілими москвитами, додають впевненості громадянам України у незнищенності нації та її мови. Спираючись на біблійне — "спокоєвіку було слово", і "усе через нього постало", маємо поетичним словом наповнювати зрілість людей і поєднувати мрію з очевидністю. Наталія Остролуцька і Микола Дмитрук спробували осягнути сучасні реалії своїми творчими засобами і досягнули помітного успіху.

¹ Микола Дмитрук, Наталія Остролуцька. З любов'ю у серці. — Луцьк: Надтир'я, 2022. — 120 с.

Підтримати видання книги

До редакції "Слова Просвіти" звернувся письменник, член НСПУ, лауреат премії ім. І. Франка Костянтин Сушко з проханням до небайдужих українців фінансово підтримати видання його книги.

"Костянтин Сушко виконав свою долю нашої спільної роботи, адже книжка "Це — Україна! Ми — українці!" — свого роду соціальне замовлення, котре ми виконуємо усі разом. Це — не ринковий, не бізнесовий проєкт, примірники книжки мають дістатися тим, хто докладає до проєкту фінансових зусиль, решта — в бібліотеки, навчальні заклади, до нашого війська.

"Це — Україна! Ми — українці!". Долучайтеся до здійснення проєкту", — написали у своєму зверненні:

Любов Голота, голова редакційної колегії тижневика "Слово Просвіти", поетка, член НСПУ, лауреат Національної премії імені Тараса Шевченка (Київ);

В'ячеслав Сандул, голова Нікопольського відділення Міжнародного Фонду Дніпра (Нікополь);

Євген Баран, голова Івано-Франківської обласної письменницької організації НСПУ і Товариства письменників і журналістів імені Івана Франка, заслужений працівник культури України;

Василь Білицький, голова Кам'янсько-Дніпровської філії громадської організації "За права жителів зони розташування Запорізької АЕС" (Запорізька область);

Богдан Дячишин, прозаїк, член НСПУ (Львів);

Петро Чегорка, головний редактор журналу "Свята справа" (Верхівцеве, Січевщина);

Василь Федина, диктор Запорізького обласного радіо 1969—2001 років;

Олександр Жолудь, художник, скульптор, член Національної спілки художників України (Запоріжжя);

Василь Загороднюк, голова Херсонської обласної письменницької організації НСПУ, кандидат філологічних наук, доцент;

Ольга Стадниченко, голова Запорізької обласної письменницької організації НСПУ, кандидат філологічних наук, професор, депутат Запорізької обласної ради.

Костянтин Сушко надав номер своєї картки у Приватбанку:
4149 4993 4372 7333

Віктор ІЩУК: “Кожна моя постановка – виклик!”

Протягом двох останніх театральних сезонів у репертуарі Національної опери України імені Тараса Шевченка з'явилося кілька нових вистав у постановці Віктора Іщука, що стали новим словом у балетному мистецтві України. Сьогодні Віктор – гість “СП”.

– **Вже багато років ви соліст балету театру, а як стали балетмейстером-постановником?**

– Спроби щось ставити у мене були ще з дитинства. Пам'ятаю, коли у школі робили капусники, я ставив хореографію, танці. Коли прийшов до театру, спершу було не до цього. Треба було робити кар'єру артиста балету, але думки самому поставити балет виникали завжди.

Під час квіткового карантину з'явилося багато вільного часу. Саме тоді я поставив свій перший одноактний балет “Широко заплюшені очі”. Потім його показали на фестивалі балету, який проводила Національна опера України.

Коли мене запитують, скільки часу пішло на підготовку цього балету, я відповідаю: десять років і два місяці. Протягом десяти років я ставив різні номери, які сам виконував, а потім об'єднав в одну виставу.

Це формат безсюжетного балету – п'ять різних історій про кохання, про стосунки між людьми.

Зізнаюсь: непросте завдання одночасно бути постановником і виконувати одну з ролей. Коли ти ставиш балет, у тебе сотні варіантів, як це робити, і всі вони у твоїй голові. Водночас для артиста величезне щастя танцювати свою хореографію, бо ти стовідсотково знаєш, що від тебе хоче постановник.

За час, що минув після прем'єри, балет дещо змінився хореографічно. Раніше перший дует у ньому був на музику Сергія Рахманінова, а зараз ми не виконуємо музику російських композиторів. Замінили музикою Шопена, вийшов зовсім інший дует.

Також змінилися майже всі артисти з музикантами. Цей балет йде під живу музику – квартет і фортепіано. Кожна вистава не схожа на іншу. Якщо у виставі задіяний симфонічний оркестр, то диригент веде цей оркестр, а коли це квартет і соло-фортепіано, то вони щоразу грають по-іншому. І це впливає на те, як ти танцюєш під цю музику.

– **Наступний балет можна вважати викликом?**

– Напевно, так. Вже під час широкомасштабної війни я поставив балет “Доктор Фауст”, прем'єра якого відбулася 16 вересня минулого року. Тоді в балетній трупі було менше тридця-

ти артистів. Театр лише починав відновлювати робочий процес. Була ідея швидко зробити щось нове. І я поставив цей балет за вісім репетицій з кордебалетом, два тижні працювали з солістами. Глядачам наша робота дуже сподобалася.

Потрібно віддати належне керівництву театру, яке дало мені повну свободу щодо вибору сюжету і втілення його в життя. Після безсюжетного балету цього разу обрав сюжетний: “Фауст” – один із найвидатніших творів світової літератури.

Почав з того, що прочитав цю поему. Скажу чесно, мало що зрозумів (*усміхається*). Після цього переслухав безліч лекцій про творчість Гете і безпосередньо про “Фауста”. Вже почав розуміти ідею. Потім ще раз перечитав твір – і врешті все стало на свої місця.

Більшість музики до балету добирав сам. Головний диригент нашого театру Микола Дядюра нашолюбив мене на багато цікавих ідей. Зокрема, запропонував музику Густава Малера, що ідеально підійшла до цієї вистави.

Загалом балетне мистецтво створене не для того, щоб переказувати історії. Тут можна три речення з книжки розтягнути на цілий акт. Водночас те, про що сказано у двох томах, можна відобразити кількома рухами. Балет – візуальний жанр, що відображає якісь ідеї нестандартними методами.

Мені хотілося відобразити в балеті своє бачення цієї історії. Один із головних персонажів Мефістофель – маленький біс, який спокушає, і я побачив себе в цій ролі. Під час роботи над виставою ти закохуєшся у свого персонажа, перевтілюєшся в героя.

Тож у моїй інтерпретації Мефістофель не є негативним персонажем. Насправді його взагалі не існує як фізичної особи. Це темна сторона самого Фауста, його гріхи і спокуси, його невід'ємна частина.

– **Що можете сказати про коллег по сцені?**

– Головні партії у прем'єрній виставі виконували наша прима Наталія Мацак – Маргарита, Сергій Кривоконь – доктор Фауст, Катерина Курченко – Німфа. У другому складі грають Анастасія Шевченко (Маргарита) та Іван Авдієвський (Фауст). Знаю цих акторів давно. Ми разом працювали і над першою виставою. Вони добре розуміють, що я хочу, мою пластику, ідеї, рухи.

Коли ставлю п'єсу, мені важливо одразу побачити всю картинку. Бачу в уяві, як виглядає вся вистава. Не ставлю її від руху до руху. Мені потрібно уявити все й одразу – світло, сценічне оформлення, музику.

Усі хореографи-постановники мають таку особливість: їм завжди хочеться щось покращити. Щоразу, коли репетируємо виставу, я теж хочу щось змінити. Але часто повертаюся до того, з чого починав.

Загалом я задоволений реакцією публіки на нашу виставу. Розумію, що все вийшло добре.

– **Потім була “Снігова Королева”.**

– Це теж своєрідний виклик. З початком повномасштабного вторгнення росії в Україну ми не виконуємо балет Петра Чайковського “Лускунчик”, а потрібна нова новорічна вистава. Згадали про балет “Снігова Королева”, який ставили приблизно шість років тому. Але там на 80% музика Чайковського, Глазунова, Лядова та інших російських композиторів.

Потрібно було знайти таку музику, яка б підходила за гармонією, звучанням, настроєм, інтонацією, темпами та енергетикою на кожен сцену. Це складна і копітка робота. Годинами я слухав різні музичні твори. Кілька тижнів майже не спав... Загалом з попередньої версії балету залишилося лише дві сцени, майже вся музика була замінена. Сюжетна частина була збережена,

– **Під час російсько-української війни загинув ваш колега Олександр Шаповал.**

– Пропрацювали пліч-о-пліч з Олександром 22 роки. Ми товаришували, багато їздили разом на гастролі. Він був дуже яскравим артистом, у нього був свій фан-клуб – глядачі, які приходили на всі його вистави. Коли почалася війна, він одразу ж пішов добровольцем...

– **Ви вже поставили три повноцінних балети. Вже думаете про четвертий?**

– Не тільки думаю над новою виставою, а вже працюю над нею. Це буде одноактна сюжетна вистава “Мадам Боварі” за твором Флобера. Сподіваюся, що наприкінці вересня відбудеться прем'єра.

– **Як ви потрапили до балету?**

– Можна сказати, випадково. Привели батьки, місяць позаймався, втягнувся. Ти можеш десять років у дитинстві займатися балетом і не розуміти навіщо. А коли починаєш розуміти, то вже

наскільки це можливо, я намагався зберегти її хореографію.

Почали працювати над виставою в жовтні – два місяці роботи в екстремальних умовах.

Коли ти випускаєш виставу, то в тебе має бути не менше п'яти сценічних репетицій, а якщо це великий балет на два акти, то навіть і більше. Через 15 хвилин після того, як почалася перша подія репетиції, пролунала повітряна тривога, ми так і не змогли її завершити. Друга – те саме. Загалом перед прем'єрою була лише одна повноцінна репетиція.

Поясню: у сценічній репетиції беруть участь не тільки артисти й оркестр, а й ті, хто стоїть за ними, тобто працівники сцени, художники по світлу, костюмери. Для того, щоб вийшла вистава, вся ця велика машина повинна працювати в одному ритмі. Зробити це лише за одну репетицію практично неможливо. Зізнаюсь: під час прем'єри, яка відбулася на початку грудня, я сам керував світлом.

– **Ностальгуєте за музикою російських композиторів?**

– Не буду приховувати – так. Найкращі балети й балетна музика у Петра Чайковського. Але я добре розумію, що зараз вона не на часі. І після закінчення війни ми довго не зможемо виконувати цю музику. В іншому випадку нас просто не зрозуміють люди, особливо ті, хто найбільше постраждав від війни.

ших та іноземних балетмейстерів. Приміром, за кордоном у тебе є сім годин, які ти повинен відпрацювати. А в нас інколи, якщо ти робиш добре, достатньо й однієї години.

– **Раніше ви брали участь у численних конкурсах. Яке значення вони мають для вас?**

– Для молодих артистів балету – величезне. Це найкращий спосіб себе проявити. Коли ти проходиш до театру, то тобі не можуть відразу дати провідні партії. А як же тоді показати, на що ти здатний? Це можна зробити саме на конкурсах, адже за ними багато хто уважно стежить.

– **Часто доводилося бувати на гастролях?**

– Життя артиста балету – це гастролі, принаймні значна частина його творчого життя. Саме під час таких поїздок здобуєш цінний досвід. Велике навантаження. Граєш багато вистав, буває, що по дві на день. А коли в тебе щодня вистави, то ти ростеш як артист. Багато їздив на гастролі з Національною оперою і сам як запрошений артист.

Публіка швидше відрізняється не в країнах, а в театрах. Приміром, ти виступаєш у національному оперному театрі в місті, де є балетна культура, є прошарок людей, які дивляться всі вистави, розуміються на балеті. Там один запит, одна реакція. Але найкраща реакція саме в невеликих театрах, де люди не розуміють, що таке балет. Вони приймають найкраще.

– **Очевидно, трапляються нестандартні ситуації?**

– Найчастіше саме під час гастролей. Перед виставою в одному з закордонних театрів я вийшов у балетному костюмі на вулицю. Двері за мною автоматично зачинилися, назад потрапити ніяк не міг. Довелося в балетному костюмі йти через глядацьку залу до сцени. (*Сміється*).

– **Буває, травмуєтесь?**

– Це невід'ємна частина нашої професії. Балет – фізична праця, пов'язана з травматизмом. Трави є в кожного артиста балету. Маленьких я не рахую. Але практично кожен за свою кар'єру отримує одну серйозну травму. А якщо дві серйозні, то це вже кінець кар'єри.

– **Для підтримання хорошої фізичної форми займаєтесь спортом?**

– На жаль, на спортзал не вистачає ні сил, ні часу. Хоча де-хто з моїх колег встигає це робити.

– **Масте захоплення?**

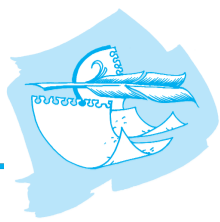
– Дуже люблю різну музику – як сучасну, так і класичну. На жаль, не граю на жодному музичному інструменті, хоча дуже хотілося б.

– **Є ролі, про які мрієте?**

– Як артист я вже ні про що не мрію. Мені сорок років. Для артиста балету це чимало, і мої краші вистави в минулому. Але мрію про постановки, а це інший вимір. Коли ти артист, то повинен перетворюватися на свого персонажа, а коли ти постановник, то створюєш цього персонажа.

Користуючись нагодою, хочу запросити читачів “Слова Просвіти” на вересневу прем'єру балету “Мадам Боварі”, про яку я вже згадував. Буде цікаво. Вже два місяці думаю про цю виставу. Уявляю, як вона виглядатиме та які ідеї будуть закладені.

Спілкувався
Едуард ОВЧАРЕНКО
Фото надані театром

Диво з див

Ночувала нічка в човні,
А світанок її розбудив.
Чи ж ви чули про це чи ні?
Чи ж ви бачили це диво з див?

Я світанок пізнав у лице,
Я зрадів цьому диву з див.
Бо й мене він своїм промінцем
Після ночі зі сну розбудив.

Бо й мені золотим гребінцем
Після сну чубчик він розчесав.
Чи ж ви чули, чи бачили це?
Я і вмився, і взувся сам.

І побіг до човна. А в човні —
Ані сліду від нічки нема.
Тільки синій туман, мов у сні,
Тихий човен за весла трима.

Колосок

Під вікном, від стежини за крок,
Поміж квітів з'явивсь колосок.

Тупця Оля маленька: туп-туп.
“Колосочку, де взявся ти тут?”

І Остапчик запитує теж:
“Колосочку, ти що не цвітеш?”

Здивував колосочок всіх-всіх.
Може, він сюди з поля прибіг?

Та про це тільки ластівка зна,
Бо зернинку зронила вона.

Знає ластівка добре й про те:
Прийде час — колосок зацвіте.

Бабусина скриня

У бабусі Серафими — сто скарбів у скрині.
Пів дюжини рушників, ще й сап'янці сині!

І корсетки з мережками, й фартушки
смуғасті,
І обруси білі-білі, хустини квітчасті.

І запаски, мов із казки! І картаті плахти.
А в прискринку виблискують сережки
й дукати.

Для Настусі, Галі й Валі — червоні коралі.
Для їх братика Іванка — диво вишиванка.

Тож крутяться і шебечуть внучата у хаті.
Ох і скарбів у бабусі у скрині пузатій!

Майстер скоромовок

Днями виповнюється 75 років від дня народження відомого поета й журналіста з Чернігова Петра Куценка (родом із села Голикового Олександрівського району на Кропивниччині). Вітаючи Петра Ларіоновича з ювілеєм, зичимо йому міцного здоров'я, всіляких гараздів у творчій роботі і житті!

Користуючись нагодою, публікуємо добірку нових віршів і скоромовок поета ПЕТРА КУЦЕНКА, адресованих найдопитливішим читачам — дівчаткам і хлоп'ятам. А водночас передаємо їм від поета найщиріше побажання завжди плекати у своїх серцях любов до рідної землі і до нашого прекрасного народу, до турботливих батьків, учителів і вихователів. Не забуваймо барвінкових стежин нашого дитинства!

А бабуся всміхається: коли б то я знала,
Скільки в мене буде внуків, ще більше б
надбала.

Дідова і бабина пригода
У неділю дід з подвір'я викотив
старенький віз,
Посадив на нього бабу —
на прогулянку повіз.

На брилі у діда — квітка. В баби — квітка у косі.
Всі їм весело всміхались, бо любили їх усі.

І співали, і скрипіли четверо старих коліс:
Дід із бабою заснули. І приїхали у ліс.

А прокинулися — бачать — розвалився
їх славний віз,
Розкотилися колеса поміж кленів і беріз.

Дід прудкий колеса ловить,
розгубив усі слова,
А бабуся рве фіалки, і сміється, і співа.

Навтішалися старенькі. Бачать —
щось воно не те.
Бо на кленах і березах квітне листя золоте.

І тоненька павутина пролітає, мов жива.
І причулось: колискову хтось тихесенько
співа.

Знов заснули дід і баба. І об миті об отій
Вгледіли палац предивний на галяві золотій.

А в палаці на терасі, ви ж погляньте, так і є —
Витанцьовує бабуся, дід на скрипці виграє.

Аж фурчить на вітрі плахта! Дід скида
свого бриля —

І уже навкруг палацу ліс танцює і кружля!

Притомилися старенькі. І спитав у баби
дід:
Де ж наш віз? Де бриль і плахта? І фіалок
ніжний цвіт?

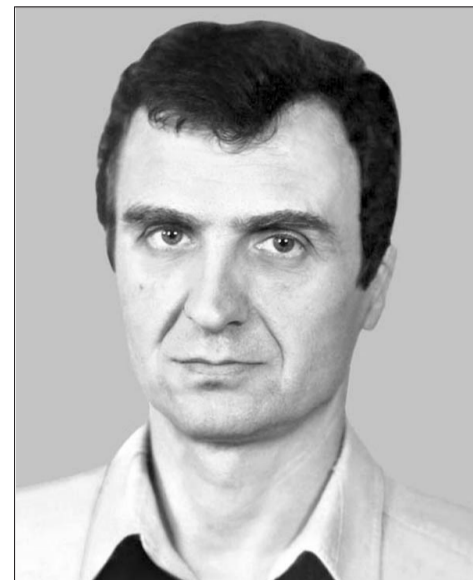
Та ніхто цього не знає,
бродить лісом німота.
А вгорі, аж в піднебесі,
бриль з фіалкою літа.

Скоромовки
У Дзвінки — гарні всі оцінки.
Йї сама — нівроку, щербетуша.
А Ромка посеред уроку
То ловить гав, то чуха вуха.
*

Денис додому диньку ніс,
Та й не доніс її додому.
Бо сів йому комар на ніс,
І впала динька та додолу.
Та й покотилась, та й розбилась.
*

Розказував старий ворон
Малому вороненяті,
Що у зайців хвості і куртки,
І штанці — короткуваті.
Але довгі-довгі вуха,
А ще довші — ноги.
Тож до моркви без мороки
Знаходять дороги.
*

Наша жабка — красунечка,
Та ще й балакуха.
Сама собі скрекотить,
Сама себе й слуха.
А три її кавалери
Круг неї стрибають,

Поки шпори і підбори
Не пообривають.

Із-за річеньки-ріки
Три вітриська прилетіли,
І три старі вітряки
Крилами зафуркотіли.
Крутяться дванадцять крил,
Шурхотять, скриплять, несмілі.
Ні борошна, ні крупи,
Бо зерно ще не дозріло.
*

Розгулялась хуртовина,
Ну прямо хурделиця!
У садочку бешкетує,
По вулицях стелиться.
Все від неї гнеться-в'ється,
Все навкруг розхристується.
А вона собі сміється,
З вітром пересвистується.
*

Соловейко — не гульвіса,
Своїй солов'їсі
Виспівує-витьохує
І в гаю, і в лісі.
І перепел не відстає —
В степу на сопілочці
Любесенько виграє
Своїй перепілочці.
*

У веселім селі й за селом
Літо літепло скрізь розлило.
Раде все, і радісінькі всі —
Тане небо в розквітлій красі.

м. Чернігів

**ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

АНОНС

Звернення до наших читачів, передплатників, просвітян

Друзі! Тижневик “Слово Просвіти” — один із небагатьох нині існуючих островів незалежного українського слова в інформаційному морі — за певного “сприяння” нашої влади опинився на межі припинення свого існування. І тільки ми самі, хто любить, шанує і дорожить українським правдивим і об'єктивним словом можемо допомогти “Слову Просвіти”. Будь-яка фінансова підтримка видання — це вагомий внесок в українську справу. Тож подасмо Вам наші банківські реквізити:

АТ “Сенс Банк”, р/р UA 30300346000002600 2016994001; отримувач: ГО “Всеукраїнське товариство “Просвіта” ім. Тараса Шевченка; код ЄДРПОУ/ІНН: 00031756.

Призначення платежу заповнюється платником так, щоб надати повну інформацію про платіж.

На наше прохання про допомогу для газети “Слово Просвіти” відгукнулися:

1. Шмигельський Іван Васильович — 1000 грн.
2. Моргун Лідія Іванівна — 500 грн.
3. Татарин Віра Іванівна — 300 грн.

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Ігор ЗОЦ

Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова)

Павло МОВЧАН
Микола ТИМОШИК
Георгій ФІЛІПЧУК
Микола ГОЛОМША
Юрій ГАНДЗЮК
Галина ДАЦЮК
Євген БУКЕТ

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК

Відділ культури
Едуард ОВЧАРЕНКО
279-39-55

Літературна редакторка
Галина ДАЦЮК
Коректорка
Олена ГЛУШКО

Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
**вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001**

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
<http://slovoprosvity.org>
<http://prosvitanews.org.ua>

Надруковано в ТОВ “Мега-Поліграф”,
04073 м. Київ, вул. Марка Вовчка, 3.

Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
Редакція не завжди поділяє
погляди своїх авторів.
При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Просвіти”
обов'язкове.

Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.
Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.